UNIVERSAL LIBRARY
OU_204737
UNIVERSAL LIBRARY

OUP—391—29-4-72—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. TBJ VAGA Accession No. PG 7197

Author వేంకటరామకృష్ణ.

Title ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

This book should be returned on or before the date last marked below.

ఆంధ్ర
కథాసరిత్సాగరము.

వేంకటరామకృష్ణప్రణీతము.

మొదటికూర్పు.

250 ప్రతులు.

ముద్రాశాల

శ్రీ విద్వజ్జన మనోరంజని. పిఠాపురము.

ఓమ్!

ఆంధ్ర
కథాసరిత్సాగరము.

నరవాహనదత్త జననలంబకము.

ప్రథమ తరంగము

శ్రీరంజిత పీఠపురీ
భూరాజ్యధురంధర ప్రభూత యశస్సూ
ర్యారాయాత్మోద్భవ! రా
మారాయా! సత్కవిత్వ మర్మజ్ఞమణీ! 1

తే. అనవరత భారతాది మహాపురాణ
పఠనరంజిత పరిశుద్ధభావులార!
విషయగౌరవ విజ్ఞాన విమలధీ ప్ర
శస్తులారా! త్రిలింగదేశస్థులార! 2

మ. హరవక్త్రాంబుధిఁ బార్వతీప్రణయమంథాద్రి క్రమాందోళన
త్వర మున్ బుట్టిన యిక్కథామృతము నాస్వాదించువా రెల్ల ని
ద్ధర నిర్ధూత సమస్త దోషు లయి నిత్యశ్రీలఁ బెంపొంది సు
స్థిర వైబుధ్యముఁ దాల్ప నేర్తురు మహాదేవప్రసాదంబునన్. 3

వ. కావున భావుకం బైన యీ యనంతరకథావిధానంబును సావ
ధానంబుగా నవధరింప ననుగ్రహంబు సేయుం డదియెట్లనిన:-

ఉ. ఇంబుగ వత్సభూమిధవుఁ డిట్లు నిజార్జిత సర్వభూమిరా
జ్యంబును నేకసుస్థిరసితాతపవారణయుక్తి గాఁగఁ గౌ
శాంబి వసించుచున్ బహుపసుస్థితి నేలుచు దివ్యభోగభా
గ్యంబుల నొందుచుండె హితులై తన రాణులు కొల్చుచుండఁగన్.

క. మహిత మహీభరణకృత్యము
ను హితుఁడు యౌగంధరాయణుండు రుమణ్వ
త్సహితుండై నెఱవేర్పఁగ
నహితభయాశంక లేక యతఁ డవ్వేళన్. 6

వ. వసంతకసఖుండై కొంతతడవు విహారైకాభిలాషంబునఁ
బ్రొద్దుపుచ్చుచు, మఱికొంతతడవు తనయంతం దాను వీణా
వినోదంబుఁ గావించుచు, నిజపపాంచికాసిన్వాసవ్రాతంబునకును
దేవీద్వితయకాకలీగీతజాతంబునకును భేదసూచకంబైన వాద
నాంగుష్ఠప్రకంపంబ తక్క వేఱొక్క తారతమ్యంబు లేకుండ
సంగీతకంబు సేవించుచు, స్వకీయనిర్మలకీర్తిపూరంబుచేతనుం
బోలె విశుద్ధచంద్రికాసారంబుచే నత్యంతపాండురంబులైన
హర్మ్యాగ్రభాగంబుల విశిధోపభోగంబులం బడయుచు,
ధారావిదళితంబైన రుచిర మద్యంబు నతిహృద్యంబుగా
శాత్రవ జన మదంబునుం బోలె ముదంబునం గ్రోలుచు, మిప్పుల
సోలుచు, స్మరరాజ్యాభిషేకతోయంబుతోయంబున రాగో

జ్వాలం బైనమధురతరమధురసంబు మరలమరల మంతనంబునఁ
గమనీయ కనకమయ పాత్రంబుల విలాసవిభ్రమపాత్రంబు
లగు వారాంభోరుహపత్త్రవిశాలనేత్ర లందింప నారక్త సురస
స్వచ్ఛంబు నంతఃస్ఫురిత తన్ముఖంబు నగు నమ్మధువు నిజ
హృదయంబునుంబోలె దేవీ ద్వయ మధ్యంబునం బొల్పుగ
నెలకొల్పుచు, నీర్ష్యారోషావేశలేశంబులేని లేకయుండియు
భంగురభ్రూమనోజ్ఞంబులును రాగయుక్తంబులునై యొప్పు
మిగులు నప్పొలంతుల తులలేని నెమ్మొగంబుల సోయగంబులం
గనుంగొని నిజనయనభ్రమరంబులుతనియక సంభ్రమణభ్రమ
ణంబులు సేయుచుండ, భోగైకపరాయణుండై యుండుటయు
నట్టి సమయంబున మధురసాపూరితస్వచ్ఛస్ఫటికమయానేక
చషకమై యొప్పు నప్పుడమిఱేని పానభూమి బాలాతపారక్త
సితశతపత్త్రియైన పద్మినియుం బోలె విలసిల్లుచుండు;
మఱియుం గొండొక్క కాలంబు లక్ష్యవేధులైన వ్యాధజనంబు
లంగూడి పలాశశ్యామకంచుకత్వంబునను సబాణాసనత్వంబు
నను దన్ను బోలి యొప్పుచుండు మృగకాననంబుల కరిగి. 7

క. కర్దమ రూషిత బహుతర
దుర్దమ వారాహమును విసర్పు శరములన్
మర్దించి, యినుఁడు కరముల
నిర్దళితము చేసి తమము నెఱిచెఱుచు క్రియన్. 8

వ. మఱియు నట్టి సమయంబులయందు. 9

క. ఆ నృపుఁడు వనులఁ జొచ్చెడు
చో నటఁ దగు, బెదరి పాఱుచు హరిణములు ఘ్రా
ణావమాన తిరస్కృతి ది
జ్ఞానవతీ చల కటాక్ష మండలములు నాన్. 10

వ. ఇదియునుం గాక. 11

తే. తన్నృపనికృత్త మహిష రక్తమున రక్త
మైన వనభూమి విలసిల్లు నతఁడు తనకు
నన మహిష శృంగపాతంబు వదలఁగొట్టె
నని యుబ్బరి కొల్వఁ జను వనాబ్జినియుఁ బోలె. 12

చ. తెఱచిన నోళ్ల నీఁటియల దీటుగ నాటఁగ లోని ప్రాణముల్
తెరలుచునున్న గర్జితరుతిన్ విడఁబోకయె కూలి ధాత్రిపైఁ
బొరలెడు మేటిసింగముల పోటుముగంటిమి చూచిచూచి య
చ్చెరువును సంతసంబు మదిఁ జెందుచునుండు నతండు
మెండుగాన్. 13

వ. ఇట్లు. 14

ఆ. వె. వేఁటపనులు తనదు వేఁడితూఁపులఁ దీఱు
చుండ జాగిలములు నోదములును
వలలు నతని కొఱక వైభవోచిత సాధ
నముల యగు వనీపథములయందు. 15

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వత్సరాజు నిరంతరమృగయామధుపానాది
సుఖోపభోగంబులం దవిలియుండి యొక్కనాఁడు నిజాస్థాన

భాగంబు నలంకరించియుండ నంత దేవలోకాలంకారభూతుం
డును బ్రహ్మగర్భసంజాతుండు నగు నారదమహామునీశ్వరుండు
నిజదేహప్రభాబద్ధమండలుండై నభోమార్గంబునుండి యవత
రించి, తేజస్విజాత్యభిమానవశంబునం జనుదెంచిన యంశు
మంతుండునుంబోలె నమ్మహాకాంతు నంతికంబున కరుగు
దెంచి యతండు తనకత్యంత భయభక్తి వినమ్రాతిరేకంబులు
రేకెత్త నుత్తమాతిథిసత్కారంబు లొనరింపం గైకొని సుప్రీ
తాంతరంగుండై కొంతతడ వుండి యతని కిట్లనియె. 16

క. మహీపాలకులోత్తమ! సం
గ్రహముగ నీ కిపుడు నే నొకటి సెప్పెద నుం
టి; హితంబగు నీ కది; సము
వహితమతిఁ దాని నీ వవధరింపఁగదే! 17

క. మహి మును నీపూర్వపితా
మహావర్గమునందుఁ బాండుమనుజేశుఁ డనన్
మహితుఁ డగు నొక్క నృపధూ
ర్వహుఁ డిద్ధర యేలుచుండువాఁ డుజ్జ్వలుఁడై. 18

తే. అతనికిని నీకుఁ బోలె భవ్యతము లైన
మహిషు లిర్వురు కుంతియు మాద్రియు ననఁ
బరఁగుచుండెడువార; లప్పాండురాజు
వారితో సర్వభోగముల్ వడయుచుండి. 19

క. చతురబ్ధిమేఖలావల
యితమై విలసిల్లుచున్న యిమ్మహనీయ
క్షితితల మంతయు విజయా
ర్జితముగఁ జేసికొని ముదితచిత్తుం డగుచున్. 20

క. ఆసదృశవిక్రముఁ డతఁ డొ
క్కసమయమున మిత్రులఁ గౌతుకముతో మృగయా
వ్యసని యయి వనమునకుఁ జని
కసిమసఁగఁ దొడంగె నచటఁ గలమృగనకుతిన్. 21

వ. ఇట్లవ్వసుంధరావల్లభుం డంను మృగమారణవినోదంబుఁ
గావించుచుఁ దత్సమయంబున. 22

క. కిందముఁడను ముని, తన సతి
యుం దానును మృగశరీర మూని రతిక్రీ
డం దవిలియుండ వారల
ప్రమందంగా నేసె ముక్తమార్గణుఁ డగుచున్. 23

తే. అంత నమ్మౌని మృగరూప మది తొలంగి
కంఠగతజీవితుండయి, కడు విషాద
వశతఁ దనుఁ గని విలువీడి వైచి భయము
నిగుడ నివ్వెఱఁగందు తన్నృపతిఁ గాంచి. 24

క. స్వైర విహారంబున నో
భూరమణా ! నిర్విమర్శముగ నన్నిటు లీ

ప్పూరక నధించితివి త
త్కారణమునఁ జేసి నీవుఁ గడు శీఘ్రముగన్. 25

క. నావలె భాగ్యాసంభో
గావసరమునందు మరణమందుదు వని కో
పావేశమున శపించుచు
జీవములం బాసి ముక్తిఁ జెందం జనియెన్. 26

వ. అంత. 27

ఆ.వె. అట్లు లాత్తశాపుఁడై పాండు నృపతియు
భీతి భోగవాంఛ విడిచి యాత్మ
సతులతోడ సుప్రశాంతతపో వన
స్థలిఁ జరించుచుండె సాధువృత్తి. 28

తే. అతఁ డట నట్లు లుండియు నంత నొక్క
తఱిఁ దదీయోగ్రశాపచోదనవశమునఁ
గామునకుఁ జిక్కి తన యిష్టకాంతయైన
మాద్రితోఁ గూడి తోడనే మడిసె నధిప! 29

ఆ.వె. అట్లు లగుట వేఁట యనునది మేదినీ
కాంతులకుఁ బ్రమాదకరము దీని
వలన మఱియుఁ బెక్కు వసుమతీ వల్లభుల్
విగత జీవులైరి మృగము లట్లు. 30

వ. కావున ఘోరకంఠనాదయు నామిషమాత్రాగ్రయు రాక్షసరూపయు ధూమ్రోర్ధ్వమూర్ధజయుఁ గుంతదంతకరాళయు

నై రక్కసియుం బోలె వెక్కసంబుఁ గొల్పు మృగయ యెవ్విధంబున మేలుఁగూర్పంజాలుఁ? గావున నీ వింక విఫలాయాసంబగు మృగయాగసంబు విడువుము. దీనియందు వన్య మృగంబునకును వధకునకును వానివాహనంబునకును ప్రాణ సంశయంబు సమానంబగుచు యుండు. 31

క. ఓకల్యాణగుణోచిత !
నా కల నీపూర్వకులజ నరనాథప్రీ
త్యాకలనంబునఁ బిల్చియుఁడవు
గాకుండిన నింత సెప్పఁగా నేమిటికిన్? 32

వ. నీ కిప్పు డింకఁ గామాంశజుం డగుపుత్త్రకుండు నుద్భవింపం గలవాఁ డది యెట్లనినం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 33

సీ. మును రతిదేవి శంభుని సంస్తవ మొనర్చి
యర్చించెఁ దనదు నెయ్యంపుఁ బతికిఁ
బున రంగ సంభవంబుగ; నంత నామె సం
స్తుతుల కత్యంతసంతుష్టుఁ డగుచు
శంకరుం డామెతో సంగ్రహంబుగ నిట్లు
చెప్పె మంతనమునఁ; జెలువ ! వినుము
ఈ శైలతనుజాత యిల నిజాంశంబుచే
నవతరించి తనూభవార్థిని యయి

ఆ. వె. యధికభక్తి నన్ను నారాధనము చేసి
కుసుమశరునిఁ దనకుఁ గొడుకుఁ గాఁగఁ

బడయు నంత నతని కోడలు వెండియు నప్పు
డోదవుఁ జింత యుడిగి యుండుఁడు మీరు. 34

క. అని రతితో శంకరుఁ డ
త్యనుగ్రహము మీఁకుఁ జెప్పె నటుగావున నో
జననాయక ! యగ్గిరివర
తనుజాత ధరిత్రిఁ బుత్త్రితత్త్వగమతిలోకన్. 35

క. చండమహాసేన ధరా
మండలనాథునకు వరకుమారీమణి యై
నిండుకొనువేడ్కఁ బొడమి య
ఖండైశ్వర్యు నిను భర్తఁగాఁ బడసె నృపా. 36

వ. ఆమెయే యువ్వాసవదత్తాదేవియై యుండుటం జేసి యీయామె
యింక శంకరు నారాధించి కామాంశుం డగు పుత్త్రుం బడ
యం గల; డతండు సమస్త విద్యాధరులకుం జక్రవర్తి యై
యుండం గలవాఁ డని తెలుపుటయు నంత నవ్వత్సమహీ
శుండు నా నారదువచనంబుల కమందానందకందళితహృద
యారవిందుం డై. 37

క. దేవమునివల్లభా ! త్వ
ద్భావుక వచనామృతమునఁ బరవశ మయ్యెన్
భావము; గావునఁ గొను వృ
థ్వీవలయం బెల్ల నీ కిదే యర్పింతున్. 38

వ. అని పలుకుచుఁ దన సమస్త మహీమండలరాజ్యాధిపత్యంబు

నవ్విబుధమునీంద్రునకు బ్రహ్మార్పణంబుగా సమర్పించుటయు
నంత నవ్విరించి నందనుండు కించిదంచితహాసవదనుం డగుచు
రాజేంద్రా! భక్తి సమర్పితంబైన భవదీయపారితోషికం
బును బడసి తద్దయుం దనిసితిం గావున నింక నీరాజ్యంబు
నీవ చేకొనుమని ప్రత్యర్పించి యంతర్హితుండై చనియె. 39
ఉ. నారద మౌని యవ్విధమునం జన, వత్సమహేశ్వరుండు నిం
డారెడు నెమ్మిఁ బుత్త్రజననాస్థ మనంబున నుప్పతిల్లఁగా
నూరక ముచ్చటల్ గుడుచుచుండిన వాసవదత్తఁ గూడి తె
న్నారద వాక్యచింతనమునన్ గడపెన్ దినమెల్ల నల్లనన్. 40
— పింగలికావృత్తాంతము. —
వ. ఇట్లాదినంబుఁ గడపి యమ్మఱునాఁ డారాజేంద్రుండు నిజా
స్థానభాగంబున నిండుకొలువై యుండ నింతోదితుం డను
పేరం బరఁగు తదీయప్రతీహారప్రవరుం డరుగు దెంచి నన్నిధానం
బున కేతెంచి "ఓమహారాజా! మిమ్ములఁ జేదరాలైన
యొక్క-పాఱుత యిరువురుకొడుకుల నిసుంగులం గొని దేవర
వారి దివ్యదర్శనంబు నాకాంక్షించుచు ద్వారదేశంబునం
గాచియున్నయది" యని విన్నవించుటయు నది విని యను
కంపాంతరంగుండైన యాతఁడు తత్ప్రవేశంబున కనుజ్ఞ
యొసంగె నయ్యనంతరంబున. 41
సీ. భుక్తి లేమిఁ గృశించిపోయి ధూసరపాండు
వర్ణమైన శరీరవల్లితోడ

మానంబుచేఁ బోలె మలినతరాత్యంత
శిథిలాంబరంబుచే విధురిత యయి
దుస్సహ నిజదైన్యదుఃఖంబులో నాఁగఁ
దోఁచు బిడ్డల నొడి మోచికొనుచు
వచ్చి కృతోచితవందనయై నిల్చి
యవ్విప్రసతి వినయమున నిట్లు

తే. విన్నవించె "మహావిప్రభూ! విమల ధరణి
విబుధ కులజాత నగు పేద వెలఁది నేను
గాలవశమున నిట్టి దుర్గతిని గంటిఁ
గలిగి రీబిడ్డలును నాకుఁ గవల లగుచు. 42

క. కడుపునకుఁ దగిన కూడె
న్నఁడు నొదవమిఁ బాలు వడవు నాకడ నిపుడీ
బుడుతల కొఁకించు కేనియు
నొడయండా! యేమి సెప్ప నోపుదు నిచటన్. 43

క. కృపణానాథజనంబులఁ
గృపఁ జూచెదు మేటి కల్పవృక్షము పనియున్
విపుల యశా! శరణాగత
క పరిత్రాత వనియును జగంబున వినికిన్. 44

క. నిను నే శరణము వేఁడఁగఁ
జనుదెంచిన దాన నిటకుఁ జయ్యన నిపుడో

జెల్లెడు సామాన్య ధరా
వల్లభుఁ డొకఁ డుండువాఁడు వత్సలమతియై. 52

వ. ఇట్లుండఁ గొంతకాలంబున కారాజునకు. 53

తే. పొడమె నొకబిడ్డ దేవదత్తుఁ డనఁ బరఁగు
వాఁడు; వానికిఁ గ్రమత జవ్వనము వొడము
చుండఁ జూచి "వీనికి వివాహోచిత మగు
ప్రాయ మొప్పారెఁ బెండిలి సేయవలయు" 54

వ. అని తలంచి మతిమదగ్రేసరుం డైన యాజయదత్తుండు తన
మనంబున నిట్లాలోచింపఁ దొడంగె. 55

తే. రాచవారలసిరి పణ్యరమణివోలెఁ
జంచలాత్మ; దాని బలాత్కరించి కాని
యనుభవింపఁగరాదు; వైశ్యజనలక్ష్మి
వరకులాంగనవోలె సుస్థిరత నుండు. 56

క. అది యితరుల నెన్నఁడు నొ
ల్లదు; కావునఁ దద్వణిక్కుల సముద్భూతన్
సుదతి నొకదానిఁ గొని తె
చ్చెద నాకొమరునకుఁ బెండ్లిచేసెదుపొంకైఁ. 57

వ. దానంజేసి యీనాకుమారునకు బహుదాయాదదూషితం
బైన రాజ్యంబునం దెట్టి యాపదయుం బుట్టకుండు నని
నిశ్చయించుకొని, పాటలీపుత్త్రకంబునం గల వసుదత్తుం డను
విత్తవంతుం డైన యొక్కవణిజునికూఁతుం దన తనయున

కిన్నెరి యుడుగఁ బంచుటయు వసుదత్తుండును దన ప్రియ
పుత్త్రికను శ్లాఘ్యంబైన సంబంధంబు సేయ వాంఛించుచున్న
వాఁ డగుటం జేసి దూరదేశాంతరంబని వెనుదీయక తత్క్ష
ణంబ తన కన్నియ నన్నరేంద్రతనయున కొసంగి విభవోత్త
రంబుగా వివాహమహోత్సవంబుఁ గావించి యయ్యల్లునకుఁ
దనీయజనక వైభవంబున వలి బహుమానంబు వొలంగునట్లు
గా ననేకోత్తమరత్నంబులుం గానుక వెట్టి పంపె నంత. 58

తే. అధిగతాఢ్యవణిక్తనయాసమేతుఁ
డగుచు నిజనందనుడు భోగానుభూతి
సలరుచుండఁగ జయదత్తుఁ డతనిఁ జూచి
సంతసించుచు సుఖమునుండె; నంత దేవి! 59

క. ఒకతఱి వసుదత్తుం డు
త్సుకుఁడై సంబంధిజనులఁ జూడం జనుదెం
చి కడుం గూరిమిఁ దన పు
త్త్రిక నొకపరి వెండి తనదు దేశంబునకున్. 60

క. కొనిపోఁగఁ దనదు వియ్యం
కుని నల్లుని నడిగి, యొప్పుకొని వా రనుపం
. దనకూఁతు నాత్మగేహం
బునకుం గొని చనియె ముద్దు ముచ్చట దీఱన్. 61

తే. అవ్విధంబున వసుదత్తుఁ డాత్మజాతఁ
గొని చనినవెన్క జయదత్త మనుజనాథుఁ

డకట! యాకస్మికంబుగా నవని విడిచి
స్వర్గమున కేఁగె దైవవశమునఁ జేసి. 62

వ. అంత నతని దాయాదవర్గం బెల్ల నిసర్గం బైన వైరంబునం జెలరేఁగి తదీయరాజ్యం బెల్ల నాక్రమించి యధిష్ఠించుటయు నాసమయంబునఁ దద్గోత్రజ భయంబునం జేసి యుక్తకార్యవివేకవతియైన దేవదత్తుని జనయిత్రి తనకుమారు నర్థరాత్రంబున నెవ్వరికిం గానరాకుండ నన్యదేశంబునకుం గొని పోయి యుం దారాజపుత్త్రుం గనుంగొని దుఃఖోద్విగ్నమనస్కయై యతనితో నిట్లనియె. 63

చ. అనుఁగుఁ దనూజ! దైవవిధి నాపద యిట్టిది గూరె; దీనికై
వనరుచుఁ గూరుచుండుటది వ్యర్థము;పూర్వదిగీశ్వరుండు దే
వ విభుఁడు చక్రవర్తి మనపాలిట నుండెఁ గదయ్య! నీవు న
య్యనఘుఁ జని విన్నవించుకొను మాతని కాత్మవిపద్దశాస్థితిన్.

క. చలమునఁ దెగి నీదాయా
దులు నీ కొనరించినట్టి దుర్నయ మెల్లం
దెలిసిన నాతఁడు వారలఁ
దొలఁగం దోలించి కరుణతో నిను నిల్పున్. 65

క. తనయా! నీజనకుని యెడ
ననురాగము పెద్ద యతని; కక్కఱతమున నిన్
గని జాలిఁ జెంది రాజ్యం
బును సాధించి యిడు నీకుఁ బూర్వస్థితిగాన్. 66

చ. అని జనయిత్రి యిట్లు నయమారఁగఁ జెప్పిన దేవదత్తుఁ డి
ట్లనె; విను మమ్మ! నేఁ బరికరాదిక మేదియు లేక యివ్విధం
బున నెటు చక్రవర్తిఁ గనఁ బోవుదుఁ? బోవుదు నేని యందు వన్
గనుఁగొని భక్తి నా కెవఁడు గౌరవముం బొనరించుఁ దల్లిరో!

తే. వేషభాషలు లేకుండ వెఱ్ఱివోలెఁ
జని యచటఁ జక్రవర్తి దర్శనము సేయఁ
దొడరు నెడ నోయి నెడఁగ! యెవ్వఁడవు నీవు?
పొలు! పో! మ్మన్న నది యొక్క చావుగాదె? 68

వ. అని యిట్లు దేవదత్తుఁడు పలికిన విని తల్లి మరల నతని
కిట్లనియె 69

సీ. ఔను సత్యంబ నాయన! వేషభాషలు
లేకున్నఁ, గనుఁగొను లోకు లెవరు
మన్నింప; రటుగాన, మహనీయవిత్తసం
కలితుండు నీమామగారు; గాదె?
యతని చెంతకుఁ దొల్త నరిగి కొంతధనంబు
వడసి పిమ్మట నీకు వలయునట్టి
పరికర మెల్ల సంపాదించికొని వేగ
చక్రవర్తిం జూడఁ జనఁగవలదె?

తే. అని యిటులు తల్లి ప్రేరేప నాలకించి
మామయింటికిఁ జనఁ దన మనమునందు

లజ్జ వడుచుండియును రాజ్యలబ్ధిఁ బొందెఁ
జనక తీఱ దలంచు నిశ్చయముఁ బూని. 70

వ. నిజమాతృదేవతకు నమస్కారం బొనర్చి తదీయశుభాశీర్వాదంబులం బడసి యనుజ్ఞం గైకొని బయలువెడలి బహుదిన ప్రయాణంబులం బరిశ్రాంతుండై క్రమంబుగ శ్వశురగృహంబున కరిగి, తా నచ్చటి కరుగు నప్పటికి సాయంసమయం బగుటయుఁ, బితృవిహీనుండును సిసృక్షాశీలుండును నై యున్న తా నట్టియకాలంబునఁ గంటఁ దడి వెట్టవలసి వచ్చునని సంశయించుచు లజ్జావశంబున లోనికిం బోనేరక యయ్యత్తవారి యింటిచెంగట నున్న యొక్క సత్త్రంబునం గూరుచుండి పథపరిశ్రాంతిం జేసి నిద్దురరాక యుద్దియో చింతించుకొనుచుండె; నంత నిశీథవేళ యగుటయు నాసమయంబున.

చ. మఱుఁగుగ మామగారి పెనుమాడువుపైఁ గల మిద్దెనుండి న
త్వరముగఁ ద్రాటివెంట డిగుదాని, సముజ్జ్వలరత్నభూషణాం
బర పరిభూషితాంగ యయి భాసిలుదాని, ననల్పసాహసా
కర మగుదాని నొక్కకనకప్రతిమాప్రతిమానసుందరిన్. 72

క. అతి విస్మితుఁడై కని త
ద్వితత విభూషణసురత్ననితతిరుచిద్యో
తిత నంబరమార్గాధః
పతితోల్కం బోని యాచపలవామాక్షిన్. 73

వ. తన భార్యగా నటించి సుఖంబుల ననుభవింప జొచ్చె; నంత
సక్రాంతియు సన్నిధంబున జేరి వచ్చి సత్రాంగణంబున నున్న
యాదేవదత్తుం గనుంగొనియుఁ గాంచియుం ధూమావరితత్వాము
దేహలింబ్లై యుండుట జేసి యాతఁడు గంధర్వుఁ డని తెలి
యనేరక యచ్చేఁ కిటికిసామున నీ వెవ్వండవని యడిగిన ముదు
గుబాయు నంత నాదేవదత్తుం డది విని నేనొక్క పాంథుండ
నని యల్లనఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చి యూరకుండె; నయ్యనంత
రంబున. 74

చ. చరచర నపార్వంతిపైకియుఁ జాటుగ నొప్పహ సత్రశాలికిన్
బొరఁబడి నోరి కేఁగుటయుఁ, జూచి పవిఁగా కిటు దీనివృత్తి మే
త్తెఱఁగున నుండునో యని సాదిం చెలిపోయుచు దేవదత్తుఁడున్
మాటుఁగుగ దాని వెంటఁ జనియె తానును మూడ గయుండెఁ దాన్

గీ. అంత నయ్యింతి సత్త్ర గేహాంతరమునఁ
దన నిమిత్తంబు మిత్రులఁ దత్తఱమున నొసఁగు
చున్న యొక మోటు మానిసియొద్ద కేఁగి
నిల్చె; వాఁడును గడు నల్క నిగుడఁ జూచి. 76

క. వెడవింటివాఁ డొనర్చెడు
గడబిడలకు నేఁ గలంగి గజిబిజినై యు
క్కడ నిట్లుండఁగ నీ విటు
లెడయఁగ నేలే? యటంచుఁ దన్నఁ దొడంగెన్. 77

వ. అంత. 78

మ. తపనాథుం డీతు తన్ను మున్న నిజరాగోద్రేక మత్యంతమున్
విఫలంబై విలసిల్లుచుండ దురితవ్రీడాభయోద్వేగ శో
న్య పరిత్యాజ్యవినష్టశీల యది యమ్మా! చెప్పనోరాద; నా
కృపణుం దేర్చుచు వేఁడుకొంచు ననురక్తిన్ వానితో నయ్యెడన్.

వ. స్వేచ్ఛానుసారంబుగఁ బ్రవర్తింపం దొడంగె; నంత నది
యాతనిం గనుంగొని బహుప్రజ్ఞావంతుండైన యీరాజ
పుత్త్రుండు తన మనంబున నిట్లు చింతింపం దొడంగె. 80

క. ఈదుర్గ్రాహ్యకృతికి నే మాదిఁ
క్రోధోద్రేకంబు నిండఁ జూడక మఱి నే
సాధింపఁ దగిన దిఁక నొక
సాధుతరంబైన కార్యసాధనము గదే? 81

చ. కరమున నున్న యీరిపునికాయవిఖండనదక్షమైన మ
త్తరతరఖడ్గ మీకృపణకామినియందును గామియైన యీ
నరపశుమాత్రునందుఁ బ్రవణంబుగ నెట్లొనరింతు? నిమ్మహా
దురితమతుల్ తమంతన యధోగతిపాలయి తెళ్ళిపోదురే?

తే. ఏమి లాభంబు గలదు నాకింక నిట్టి
యసతితో? నక్కటా! దైవ మతికఠినత
మన్మనోధైర్య మరయ నిమ్మాడ్కి దుఃఖ
ములను గురియుచుఁ జేయు లీల లివియెల్ల! 82

ఆ. వె. కులముగాని కులము కోమలిఁ గొనితెచ్చి
కొన్న దోష మిద్ది; యెన్న దీని

తప్పఁ గాదు; కాకి తన కాకము నీకి
కోకిలమ్మ నేల కూర్మిసేయు? 84

తే. అని తలంచి యుపేక్షించె నాఁటఁ దస్సు
రాత్మురాలి; జిగీషాపరాయణు లగు
నుత్తమోత్తమపురుషులు చిత్తమునఁ
బాలఁతొక లనంగఁబడుగడ్డిపోఁచ లెంత? 85

వ. ఓదేవీ! యది యట్లుండె; నాసమయంబున. 86

మ. పరివృద్ధం బగుకూర్మి నచ్చెడిప యప్పాపాత్మునింగూడు ద్రో
సురతావేగవశంబునం గదలి తచ్ఛ్రీత్యుజ్జ్వల న్మౌక్తికా
భరణం బొక్కఁడు జాఱియూడిపడె; నప్పాటున్ మహానందసౌ
ఖ్యరసావేశ మనస్క యప్పుడతి దానిం గానంగ లేకవ్వలన్.

క. సురతాంతంబున నుపపతిఁ
బరిరంభణ మాచరించి ప్రియావశతన్ ద
న్నరిసి విడనాడ నేరక
పరితాపముఁ గొంచుఁ దుదకు బహుకష్టమునన్. 88

ఆ. వె. వానితోడఁ బోయివచ్చెద నని చెప్పి
తిరిగి తిరిగి కనుచు మరల నరిగి
వచ్చినట్లు తన నివాససౌధం బెక్కి
చనియె వేగ నన్ననన్నగాఁగ. 89

వ. అంతఁ దత్ప్రచ్ఛన్నకాముకుండును సత్వరుండై యొండెనిం
బోవుటయు నప్పు డారాజపుత్త్రిం డమ్మౌక్తికరత్నాభర

ణంబుం గనుంగొని, బ్రహ్మదేవుండు తనయెడం గరుణించి పరిణష్టరాజ్యశ్రీ గవేషణంబున మోహాంధకారంబు వారింప ననుగ్రహించిన విస్ఫురదగ్నిశిఖాజాలంబైన కరదీపికయుం బోలెం దన కది యట్లు సంప్రాప్తంబగుటయు దానిం గైకొని యది యమూల్యంబైన తోడ్పడుట యెఱిఁగి సిద్ధకార్యుండై తత్క్షణంబ యచటినుండి బయలువెడలి కన్యాకుబ్జంబున కరిగి యందా నగ నొక్క మహాధనవంతుచెంతం గుదువ వెట్టి యొకలక్షసువర్ణంబులం గైకొని యప్వైత్యంబు వెచ్చించి.

క. కరితురగ భూమణాంబర
పరికరమంతయును బొందుపడ నిలిచి తన
త్పరివార సహితుండై న
త్వరముగఁ జనెఁ జక్రవర్తి దర్శనమునకున్. 91

క. చని, యతని యనుగ్రహవశ
మునఁ బడసిన బహుళసైన్యములతో సురలన్
దనదేశమున కరిగి చ
య్యన నని నిజశత్రుసముదయముఁ ద్రుంచి వెసన్. 92

తే. పైతృకంబైన తద్రాజ్యపదముఁ బడసి
ధన్యుఁడై మాతృదేవత తద్ద యలర
దేవదత్తుండు నిజకోశదేశగుప్త
విత్తముం బంపి బంధంబు వీడిపించి. 93

ఆ.వె. అమ్మహార్ఘ్యమణి మయాఢ్యభూషణముఁ దా
నంత **మామ**గారిచెంత కనిచె
నతని పుత్త్రి సత్త్రమందుఁ గావించిన
తత్ప్రహాస్య మది యతనికిఁ దెలియు. **94**

క. పదపడి **వసుదత్తుఁడు** న
య్యది నిజసుతకిన్నభూష యప్పుడుం గని న
మ్మది సంభ్రమ మొందేసియుఁ
గమరంగఁ బుత్త్రికను దానిఁ గాన్పించుటయున్. 95

వ. ఆయువ్వనితయు స్వకీయచారిత్రంబు చందంబునఁ బూర్వపరి
భ్రష్టం బైన యారత్నమాలాకారంబుం గనుంగొని దాని
తన భర్త పనుచుటయు నెఱిఁగి నిజహృదయంబున నెంతే
యుం గలంగుచు. 96

సీ. ఆనాఁటి రాత్రి నే నాసత్త్రగేహంబు
చెంతఁ **గాం**చితి నొక్కపింత పథకు
సలఁపు నిక్కముగ నాపతియు కావలయు న
చ్ఛలంబుఁ దెలియ నెంచి యాఁకువచ్చి
యుండఁగాఁబోలు!; నెవ్వండో యంచుఁ దలంచి
తెలియ లేనైతి నత్తిమిరమందు
నిక్కన్నభూష యయ్యెడజాఱి పడఁబోలు!
నక్కటా! పతిచేతఁ జిక్కఁబోలు!

తే. ననుచు గతవృత్త మంతయు నాకళించి
యాత్మదుర్నయమెల్ల సువ్యక్త మగుట
నడలు నవ్వైశ్యసుత హృదయంబు చెదరి
పగిలిపోయె మహారాజపత్ని! వింటె. 97

వ. పదంపడి తజ్జనకుం డైన వసుదత్తుండు నిజపుత్త్రికారహస్యం
బులనెల్ల నెఱింగిన తదీయచేటిక నొకర్తుక నుపాయపూర్వ
కంబుగా నడిగి తత్త్వం బంతయుఁ దెలిసికొని తచ్ఛోకం
బుడిగి యుండె; నంత నారాజపుత్త్రుండు దేవదత్తుండును
సంప్రాప్తరాజ్యలక్ష్మీకుండై స్వకీయసద్గుణానీకంబునఁ జక్ర
వర్తిని మెప్పించి యపరలక్ష్మియుంబోని యతనికుమారీ
రత్నంబుం దనకుఁ బత్నీతిలకంబుగా నార్జించి పడసి యభీష్ట
సుఖంబు లనుభవించుచుండె. 98

తే. ఇవ్విధంబున నోదేవి! పుష్పఁబోండ్ల
హృదయములు సాహసము సేయునెడల వజ్ర
కర్కశములగు నవియె యొక్కతఱి నధిక
సాధ్వసము గూరఁ గుసుమపేశలతఁ గాంచు. 99

క. తద్వనితల నొకకొందఱు
సద్వంశజలై సువృత్త పదములతో సం
పద్వివృతిఁ దొడవు లగుచు జ
గద్వినుతిం గాంత్రు మౌక్తికమణుల భంగిన్. 100

వ. ఇదియునుంగాక. 101

తే. హారిణివలె రాజ్యలక్ష్మి తా ననవరతము
దాఁటుఁగొని పాఱఁజూచు; నద్దాని బుధులు
ధైర్య దృఢతరపాశబంధములఁ గట్టి
పట్ట నేర్చెద రిట్టు లోపట్టమహిషి ! 102

తే. కాన, నాపదలం దైనఁగాని ధైర్య
గరిమ విడరాదు సిరిఁగోరు ఘనమతులకు
దాని కీయెడ నేలెత్కథయు మదీయ
చరితమును సైత మిట నిదర్శనము లగును. 103

ఉ. గొప్పగఁ జెప్పుచుంటి ననుకోకుము తల్లిరో! భర్తఁ బాసి నే
నిప్పగిదిన్ మహాపదల నెన్నిటఁ గాంచిన శీలమెన్నఁడున్
దప్పి చరింపఁ గావునన తత్ఫల మీభవదీయ దర్శనం
బిప్పుడు నాకు సర్వశుభహేతుకమై లభియించె నీగతిన్.

క. అని తద్విప్రసతీముఖ
మున నిక్కథ నట్లు సాంతముగ విని యపు డా
జననాథపత్ని తన మన
మున నిట్లు తలంపఁజొచ్చె ముదితాత్మికయై. 105

క. ఈ విప్రాంగన నిక్కము
గా విమల గుణాభిజాత్యకలితయు యీవా
క్ప్రావీణ్యము శీలప్ర
స్తావము నీయుమ యుదారతన్ బ్రకటించున్. 106

వ. ఈమె యిట్టి యౌదార్యవతి యగుటం జేసియు రాజసభా
ప్రవేశంబునం బ్రావీణ్యంబును దదీయానురంజనంబున సామ
ర్థ్యంబును గాంచఁగల్గె నని యిట్లు తలంచి యావాసవదత్తా
దేవి మరల నాబ్రాహ్మణిం గనుంగొని. 107

ఆ.వె. ఎవనిధర్మపత్ని వీవు? నీ వృత్తాంత
మేమి? యెచటినుండి యిటకు వచ్చి
తెలుఁగ మాకుఁ దెల్పు దే యన విని వెండి
బ్రాహ్మణియును నిట్లు పలుకఁ దొడఁగె. 108

క. దేవి! విను మాళవమున
శ్రీవాణీ నిలయమనఁ బ్రసిద్ధుం డై భూ
దేవవరుఁ డగ్నిదత్తుఁడు
నా వెలయుచు నుండె నొకఁ, - నయనిధి కృతియై. 109

క. వర్ధిత సంపదుఁ డాతం
డర్థి జనంబులకు సముచితార్థప్రదుఁడై
యర్థార్జనము సదా చరి
తార్థము గావించికొనుచు నల్లుండఁగన్. 110

సీ. క్రమముగా నతనికిఁ గలిగి రిద్దఱు కుమా
రులు సముచిత గుణ రూప సహితు
లందు శంకరదత్తుఁ డనఁగ జ్యేష్ఠుం డొప్పు
శాంతికరుండు నాఁ జనుఁ గనిష్ఠుఁ

శాశాంతికరుఁడు బాల్యంబందె విద్యార్థి
యై తన జనకు గేహంబు వెడలి
చనియె నెచ్చటికో యశస్విని! యోండ
పత్ని! యాలింపు తద్వార్త నన్ను

గీ. వివిధ యజ్ఞార్థ సంభృత విత్తభార
ధన్యుఁడగు యజ్ఞదత్తాభిధాను పుత్త్రుఁ
బరిణయం బయ్యె సత్కులప్రభవ ననుఁ
గడఁగి; పదపడి మఱికొంత కాలమునకు. 111

వ. మదీయభర్తృజనకుం డా యగ్నిదత్తుండు వృద్ధుండై నిజ
పత్నియుం దన్ననుగమింప లోకాంతరంబున కరిగె; నంత
నాభర్త గర్భవతి నైయున్న నన్నింట దిగవిడిచి తన జననీ
జనకులకుఁ బుణ్యలోకావాప్తిగాఁ దీర్థయాత్ర లొనరింపం
జని. 112

క. మనమున రవిలెడు జననీ
జనక వియోగవ్యథాగ్ని సంతాపమునన్
మన నేరక పరమ విర
క్తిని మెయి విడె నట సరస్వతీపూరమునన్. 113

ఆ.వె. అంత నతనివెంట నరిగిన సహాయూయి
వర్గ మరుగుదెంచి వజ్రిపాత
సదృశమైన యీ విషాదవృత్తాంతంబుఁ
దెలియఁజేసె రకట! దేవి! యపుడు. 114

తే. అగ్నిదేవునిఁ జొచ్చి నే ననుగమింపఁ
గడఁగితిని గాని, బంధువర్గంబు నన్ను
గర్భవతినౌట నిర్బంధకమ్ము చేసి
యుడిపి; రాభాగ్యమేని నా కొదవకుండ. 115

వ. పదంపడి నా తాపతివియోగదుఃఖానలంబు చల్లారకుండఁగనె
మఱ్ఱి వారం బైన యొక్క దస్యుసమూహంబుచే నస్మదీయ
నివాసం బగు నగ్రహారంబు కొల్లఁగొట్టంబడుటయు నే నట్టి
దందడియందు శీలభంగభయంబునం జేసి తత్క్షణంబ మఱి
ముువ్వురు బ్రాహ్మణస్త్రీలతోఁ గూడఁ గొంచెపాటి వస్త్రం
బులమాత్రము గైకొని సత్వరంబుగాఁ బలాయనం బొనర్చి.

ఆ.వె. తిరిగితిరిగి యాత్మదేశభంగంబున
కల్లమందు మిప్పులఁ దల్లడిలుచు
దూర మరిగి వారితో నట నొక నెలఁ
గడుపుకొంటిఁ గాయకష్ట మూని. 117

వ. అయ్యనంతరంబున :— 118

క. ధరణిజను లెల్ల వత్సే
శ్వరుఁడు నిరాధారదీనజనవితతికి స
చ్ఛరణం బని తెలుపఁగ విని
యరుదెంచితిఁ దత్సతీత్రయ సహిత నగుచున్. 119

ఆ.వె. దారినడుమ మాకు ధైర్యంబు శీలంబు
దక్క బత్తె మెదియుఁ బారసింప

దయ్యె; నెట్టు లెటులొ తనువునఁ బ్రాణమ్ము
లుండ నిటకు వచ్చియుంటి మేము. 120

తే. వచ్చినంతన తద్విప్రవనిత లుచిత
సఖులుగా నుండి పరిచర్య సలుపుచుండఁ
గంటి నీపుత్త్రిక లనేక కాలమంద
కర్మవశమున నిట నిట్లు కవలు గాఁగ. 121

క. పతిశోకము; పరదేశ
స్థితి, దారిద్ర్యాతిశయము, ద్విగుణం బగు సం
తతి యాహా! విధి నాకీ
గతి నాపద్గణకవాటకము తెఱచెఁగదా! 122

చ. మడిసిన భర్తవంశ మొకమాత్రముగా నిలఁబెట్ట నాకు ని
క్కొడుకుల దైవ మిచ్చె ననుకొందునుగాక యనాథులైనయీ
బడుగులఁ బెంపఁగాఁ దగు నుపాయ మొకండును దోఁప
దయ్యె; నెవ్వఁడువునఁ జూడ వత్సమహీవల్లభుఁ డొక్కఁడ
దిక్కు నాకిఁకన్. 123

వ. అని యిట్లనేకవిధంబులం జింతించి, కట్టకడకు స్త్రీజనవిభూ
షణంబైన లజ్జం బరిత్యజించి రాజసభామధ్యంబునం బసి
యమ్మహారాజు మ్రోల మొఱపెట్టుకొన్నదాన; నా సమ
యంబున. 124

క. అతఁడు కరుణించె నను; దు
స్థిత బాలాపత్యదుఃఖశీలం గన నే

మతిమంతుఁ డోర్చు? నా నర
పతి, యందును బహుదయార్ద్రభావుండుగదే! 125

వ. పదంపడి యమ్మహీకాంతు నాదేశంబున భవదీయచరణాంతికంబుఁ జేరుకొంటి; నిప్పటికి నాయాపద లెల్ల ద్వారప్రతిహతంబులైన చందంబున వెనుకఁ బాఱందొడంగె; నోతల్లీ! యిదియ మదీయవృత్తాంతంబు. నాపేరు పింగళిక యనంబడుచుండు. 126

ఆ.వె. పసితనంబునుండి భర్తతో నిత్యాగ్ని
హోత్రకృతుల మెలఁగ హోమధూమ
పటలి నాదు కనులు పచ్చఁబాఱుట నాకుఁ
బింగళిక యటన్న పేరు గలిగె. 127

క. పరదేశంబుల పాలై
యరిగిన నామఱఁది యోమహారాజ్ఞీ! యి
ద్దర నా శాంతికరుం డే
పరిసరములఁ జనెనో తెలియఁబడ దిప్పటికిన్. 128

వ. అని యిట్లు బ్రాహ్మణి స్వకీయవృత్తాంతంబంతయు విన్నవించిన విని యామె కులీనయ యని యెఱింగి యవ్వాసవదత్తాదేవి యొకింతవడి తనహృదయంబునఁ దర్కించుకొని ప్రియపూర్వకంబుగా నప్పింగళిక కిట్లనియె. 129

ఆ.వె. కలఁడు మాకు శాంతికరుఁ డనంబడు పురో
హితుఁడు; నీమఱంది యేమొ యాతఁ

అన్యదేశవాసియఁట తొల్లి; నే వింటిఁ,
బిదప నాతఁ డిందు పేరుపొందె. 130

క. రాజపురోధసుఁడై యీ
యోజ న్వెలసిల్లుచుండె నోపుఁగదా? తే
పీ జాడఁ దెలిసికొందము
నా జాతోత్సుకత నామె నాఁ డటఁ గడపెన్. 131

వ. అంత నమ్మఱునాటి దినంబు ప్రాతఃకాలంబున వాసవదత్తా
దేవియు నిజపురోహితుండైన శాంతికరు రప్పించి తదీయా
న్వయక్రమం బడిగి తెలిసికొని సంజాతనిశ్చయయై యుప్పిం
గళిక నాతనికిఁ జూపించి యయ్యా! యీయమ్మ మీ
యన్నభార్య యగు నని చెప్పుటయు నతం డత్యంతాశ్చర్య
నిమగ్నుండై యుప్పింగళికం బోల్చి తెలిసికొని విజ్ఞాత నిజ
బాంధవవృత్తాంతుండై యామెం దనవెంట స్వకీయ
గేహంబునకుఁ గొంపోయి పరలోకగతులైన తల్లిదండ్రులను
సోదరులం దలంచి యథోచితంబుగా ననుశోకించి బాలక
న్యాసహస్తయై యున్న యావదినగారి నాదరించి యాద
రించుచుండె నయ్యవసరంబున. 132

ఆ. వె. వత్సరాజపత్ని వాసవదత్త యుఁ
గరుణఁ దత్కుమారకద్వయంబుఁ
దనకుఁ బోడము నున్న తనుజన్మునకుఁ బురో
హితయుగంబుగాఁగ నేర్పరించి. 133

వ. వా రిర్వురయందును బెద్దవానికి శాంతిసోముం డనియును రెండవవానికి వైశ్వానరుం డనియును దనయంతటం దాన నామకరణంబులు గావించి వారి కనేక సంపద లొసంగి యనుగ్రహించె. 134

చ. కడుకొని లోకుల న్నిజ సుకర్మములే ఫలభూమిఁ జేర్చు ము
న్నడి చని, కన్నుఁగానని జనంబుల నల్లనఁ గొంచుఁబోయి చే
ర్చెదు గతి; నాత్మపౌరుషవిశేషము లూఱక హేతుమాత్ర
తన్। దొడరుచు నుండు; నియ్యది కనుంగొనసేర రనేకు
లిద్ధరన్. 135

వ. అది యట్లుకావునఁ బింగళికయు నామె నిసుఁగులును దమ పూర్వపుణ్యకర్మవశంబున నయ్యెడకుఁ గొనితేఁబడి యందు శాంతికరునితోడంగూడ వా రెల్లరుం గలిసికొని సుఖంబుండఁ గలిగి; రట్టు లాపింగళిక యచ్చటఁ దన కుమారుల నిర్వురను సమస్తసుఖోపచారంబులం బోషించికొనుచు దేవర గృహంబున వసించుచుండి ప్రతిదివసంబును రాజ్ఞీసన్నిధానంబునకు రాకపోకలు గావించుచుఁ గ్రమంబుగఁ దదీయానుగ్రహాతిశయంబునకు భాజనంబై యట్లుండఁ గొన్నిదినంబులు గడచనుటయు నంత నొకానొకనాఁడు. 136

సీ. తనవెంట నింత లంతలు నైన నెయ్యంపుఁ
గొమరుల నేవురఁ గొంచు, వాడ

మట్టి మూఁకుడు లమ్మ నట్టేట్టుఁ దిరుగాడు
కుమ్మరి చెలువ యొక్కొ—తె నిజావ
సథము చెంగటికిని జనుదేరఁ గని, వత్స
మనుజనాయకు కూర్మి మహిషి యంతఁ
గెలఁకున నున్న పింగళికకుఁ జూపి యి
ట్లనెఁ 'గంటె? పింగళికా! కులాల

తే. తరుణి; దీనికి బిడ్డ లేవురు జనించి
రార! నాకింతకాలాన కైన నొక్క
పుత్త్రకుండును గలుగకపోయె నకట!
కనుఁగొనుము నాదు పుణ్యభాగ్యముల తెఱఁగు! 137

క. ఇట్టి కులాలాంగనయుం
బట్టయ్యెఁ గదమ్మ యిట్టి భాగ్యంబులు; కే
నిట్టి నృపమహిషి నయ్యును
గట్టా! యీపాటిమైనఁ గానైతిఁగదా? 138

వ. అనిన విని పింగళిక యామె కిట్లనియె. 139

క. అమ్మా! యీదృక్సంతా
నమ్మది విను పాపకర్మ నద్ధము తొలి జ
న్మమ్మున; నటుగావుననే
యిమ్మెయి నిటువంటి విత్తహీనుల యిండ్లన్. 140

తే. బహుతరం బయి పొడమి దౌర్భాగ్యదశకుఁ
దావలం బగుచుండుఁ గాంతామతల్లి!

తలఁప మీవంటివారికిఁ గలుగుచుండు
ధన్యుఁ డెవ్వఁడొ యుత్తమోత్తముఁ డొకండు. 141

క. కావునఁ దొరపడఁ బోకుము
దేవీ! నీకును గుమారతిలకోదయ ల
క్ష్మీవిభవము చేకూరం
బోవుచు నున్నయది వేగముగ నే యింకన్. 142

తే. అనుచు నప్పింగళిక యుచితాభిభాష
ణమ్ము లెన్ని వచించుచు నున్నను గుమార
జన్మలాభోత్సుకత్వంబు సమధికముగఁ
దనర వాసవదత్త చింతఁ గొనఁజొచ్చె. 143

వ. ఇట్లప్పు డచ్చట వాసవదత్తాదేవి పుత్త్రజన్మోత్సుకత్వం
బునఁ జింతించుచుఁ జిన్నవోయి యుండుటయు నాసమయం
బున వత్సేశ్వరుండు వినోదార్థంబుగా నద్దేవియున్నకడ కరు
గుదెంచి యామెం గనుంగొని తదీయ హృదయాభిప్రాయం
బుఁ దెలిసికొని యామెతో నిట్లనియె. 144

ఉ. నారద మౌనిశేఖరుఁడు నర్మిలి మీఱ వచించె నో సితాం
భోరుహపత్త్రనేత్ర! శివపూజనముం బొనరించి తత్కృపా
పూరముచేత నీవొక సుపుత్త్రుఁ గాంచెద వంచుఁ;గాన నా
తీరున నీశ్వరార్చనవిధిం బొనరింపఁగఁబూను మీ వికన్.

క. సురమౌని వచనములు సు
స్థిరముల; కావునఁ గలంగి చింతింపకు; మ

వ్వరదాయకుండు గిరిజా
వరుఁ డారాధ్యుండు మన కవశ్యము దేవీ ! 146

వ. అనిన నది విని వాసవదత్తాదేవియు వల్లభవచనానుసారం
బుగా వామదేవారాధన వ్రతనిశ్చయంబుఁ గావించె; నంత
సర్వాత్మేశ్వరుండు తానును నిజమంత్రి నివహంబుతోడను
నిఖిలరాష్ట్ర ప్రజాసమూహంబుతోడను నిటలలోచనార్చన
నియమంబు వహించి నిశ్చలచిత్తుండై యుండె; నట్టులారాజ
దంపతులు త్రిలోచనారాధనపరాయణత్వంబున ద్విరాత్రోప
వాసదీక్షం బూని రెండుదినంబులు గడపుటయు నంత
నమ్మూఁడవనాఁటిరేయి సదాశివుండు సదయాంతఃకరణుండై
స్వప్నంబున సాక్షాత్కరించి వారి కిట్లనియె. 147

తే. అనఘులార! రాజదంపతులార! వినుఁడు!
సుతనుజుఁడు మీకుఁ గామాంశజుండు వొడము
నస్మదీయ మహానుగ్రహాత్త మూర్తి
భావ్య విద్యాధరేశత నలరువాఁడు. 148

క. అని చంద్రశేఖరుం డిటు
లనుకంప దలిర్పఁ బలికి యంతర్హితుఁడై
చన మేల్కని యాదంపతు
లనుపమ సంతోషభరితులై తమ కింకన్. 149

తే. అభిమతార్థంబు సిద్ధించె ననుచు ధన్య
తను గడించితి మయ్యుమాధవుని కరుణ

నను చు లేచి ప్రభాతంబునందు నిఖిల
మంత్రిమండలియును బ్రజామండలమును. 150

వ. నిజ స్వప్నవృత్తాంత సుధారస పరితృప్తులై మహోత్సవంబు గావింప నారాజదంపతులును సమస్తాప్తబంధుమంత్రిభృత్య సమేతులై సముచితోత్సవ పూర్వకంబుగా వ్రతపారణంబు గావించి సుఖంబుండి రంతఁ గతిపయ దివసంబులు గడచను టయు నయ్యనంతరంబున నొకనాఁటిరేయి. 151

క. పరివర్ధితి భూరిజటా
ధరుఁడగు పురుషుం డొకండు తద్దయుఁ గరుణన్
బరిపక్వమైన ఫల మొకఁ
డరుదుగఁ గొని వచ్చి యాత్మహస్తముతోడన్. 152

ఆ.వె. భక్తి బద్ధపాణిపల్లవయై యున్న
యన్నృపాల మహిషి నల్లఁ జేరి
యామె హస్తపుటమునం దుంచి చనియెఁ ద
త్స్వప్నమందు మిగుల నంతనముగ. 153

వ. అంత. 154

ఉ. అక్కలతీరు మోదమలరారఁగ వాసవదత్త తెల్పఁగా
నక్కొను వేడ్క వత్సధరణీపతి మంత్రులతోడఁ జెప్పి, త
ద్వాక్కుల నమ్మహాసచివవర్యులు మెచ్చి నుతింప నింపుపెం
పెక్కఁ గుమారు నిచ్చెఁ బరమేశుఁడె తత్ఫల కైతవంబునన్.

క. అని తలఁచుచు నిజమహిషీ
వినిబద్ధ మహానురాగవృత్తిఁ దదీయా
నన సరసిజ మధురస సే
వన రతి నతఁ డచట నెలమి వర్తిలుచుండెన్. 156

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

నరవాహనజనన లంబకమునఁ

ప్రథమ తరంగము

సమాప్తము.

ఓమ్ !

ఆంధ్ర
కథాసరిత్సాగరము.

నరవాహనదత్తజననలంబకము.

———:o:———

ద్వితీయ తరంగము

———

వ. అయ్యనంతరంబున:— 1

తే. వత్సనరనాథ హృదయోత్సవంబు గాఁగ
శంకరానుగ్రహంబున సత్వరంబ
తాల్చె గర్భంబు వాసవదత్త పుష్ప
సాయకాంశావతరణ ముజ్జ్వలతరంబు. 2

వ. ఆసమయంబున:— 3

చ. కడుకొని తెల్లఁబాఱిన మొగం బది చుట్టజీకంబుకల్మిమైఁ
గడుపున నొప్పుచున్న సుమకార్ముకుపైఁ గలకూర్మిపేర్మి చొ
ప్పడ దరి కేఁగుదెంచిన క్షపాకరబింబమొ నాఁ దనర్పు న
ప్పడఁతుక గర్భలక్షణవిభాసితయై విలసిల్లె నయ్యెడన్. 4

తే. అలసి కూర్చుండ రత్నపర్యంకమునకు
నుభయపార్శ్వంబులందుఁ జెన్నొందు నామె

ప్రతిమ లాత్మేశుపైఁ గల ప్రణయగరిమ
నచట నున్న రతిప్రీతు లనఁగఁ దోఁచె. 5

వ. అంత:— 6

తే. భావి విద్యాధరమహాధిపతికి గర్భ
సేవ యొనరింప మూర్తివిశిష్ట లగుచు
వెలసి యిష్టదలై యున్న విద్య లనఁగ
నెచ్చెలులు గొల్వఁ దొడఁగి రా నృపతిసతిని. 7

తే. నవ విసీల ప్రవాళ కాంత ముఖ విస్ఫు
ర, త్పయోధర యుగము గర్భస్థ సుతున
కెలమి నభిషేక మొనరింప నెత్తుకొన్న
పైఁడి కడవ లనంగ నప్పడఁతి దాల్చె. 8

వ. ఇవ్విధంబున నప్పుడవ్వాసవదత్తాదేవి యత్యంతమనోహర
గర్భలక్షణాలక్షితయై, తద్గర్భంబున నుద్భవింపంబోవు నర్భక
రత్నం బప్రయత్నంబుగాఁ దమ్మాక్రమింపఁగలం డను
భయంబునఁ గలంగెడు జలంబులం బోలుచుచు నచ్చోటి
కరుదెంచి యామె సన్నిధులఁ జిన్నవోయి సేవించుచున్న
రత్ననిధులగు తోయధుల వడువునం బోలుచు స్వచ్ఛస్ఫు
రిత సచ్ఛాయ విశాల మణికుట్టిమంబుల సుఖశయనగతయై,
తద్విమానమధ్యస్థ మాణిక్యఫలకంబునం బ్రతిఫలించిన నిజ
ప్రతిబింబం బుదరసంస్థితుండై యున్న తమ యధిపునకుఁ బ్రణ
మిల్ల నభోమార్గంబునం జనుదెంచిన విద్యాధరలక్ష్మియుం

భోలె పిలుపిల్లుచుండఁ, దా ననవరతంబును మంత్రసాధన సన్నద్ధులైన సిద్ధుల ప్రసిద్ధ విశుద్ధకథాశ్రవణప్రసంగంబుల వినోదించు దోహదబుద్ధిం దనరుచు. 9

సీ. మంత్రసిద్ధులు మహామహిమాధికులు తన
కుపదేశములు సేయుచున్నయట్లు
ఘనకౌతుకంబుతో గగనమార్గమునఁ దా
నొప్పుగా విహరించుచున్నయట్లు
విద్యాధరాంగనావితతి సంగీతంబు
లోలయఁగఁ దనుఁ గొల్చుచున్నయట్లు
ఖతలంబునందుండి కడు చిన్నగాఁ దోఁచు
నుర్వీతలంబుఁ గాంచుచున్నయట్లు

తే. ప్రతిదినంబు నిజస్వప్నవితతిఁ గనుచు
నింత వింతగఁ దనమది వేడ్క లొదవ
మేలుకొని నిజముగ నిట్లు మెలఁగుపొంటె
నుత్సుకతమీఱ నది తన కొదవఁగోరు. 10

తే. ఇట్టు లాదేవి గోరు దైవైకసాధ్య
దోహదములెల్లఁ గడునేర్పుతోడఁ దనదు
మంత్ర తంత్రేంద్రజాలాది మహిమఁ బడయఁ
జేయఁదొడఁగొను యౌగంధరాయణుండు. 11

తే. అతఁడు గావించు నయ్యుపాయముల నామె
గగనభాగంబున విహారగతి మెలంగు

వేడ్కఁ బౌరాంగనలు చాల వింతపడుచుఁ
గనులు పైకెత్తి పలుమాఱు గాంచుచుండ. 12

వ. ఇట్లు నిజదౌహృదంబు లెల్ల సరగ్గళంబుగా నిర్వర్తిల్లుచుండ నా కానొకనాఁ డద్దేవి తన వాసగృహంబున సుఖోపవిష్టయై యుండి యేదేనియొక్కఁ యుదారంబైన విద్యాధరచరిత్రంబు విన వేడ్కనొందుచు నిర్విధవిశేషవిజ్ఞుండైన యూగంధరాయణు నడిగిన నతం డచ్చోటి వారెల్లరు నాలకింప నామెకీ కథ నిట్లు సెప్పందొడంగె. 13

— జీమూతవాహనకథ. —

చ. ఆరయ ధరిత్రి నొప్పు నచలాళికెకాక, సమస్తదేవతే
శ్వరుఁడగు పార్వతీపతికి శాశ్వతగౌరవపాత్రమై ధరా
ధరకుల చక్రవర్తి మహితస్థిరనిర్మలకీర్తి యంబికా
గురుఁడు హిమాచలేంద్రుఁడు మతిగుణసురసిద్ధగణాదిసేవ్యుఁడై.

తే. సకల విద్యాధరాధివాస మయి యున్న
యమ్మహాచలమందు విద్యాధరాది
నేత యయి పొల్చు జీమూతకేతుఁ డధిక
వైభవోపేతుఁడై యుండువాఁడు దేవి! 15

క. అతని గృహాంతికవనిఁ ద
త్పితృక్రమాగతము కల్పవృక్షధ్వజ మభీ
ప్సితదాయకనామక మం
చితమై విలసిల్లు సకలసిద్ధిప్రదమై. 16

వ. ఇట్లది తన యభీప్సితదాయక నామంబు సార్థకంబుగా న
జ్జీమూతకేతునకు సర్వదా మనోరథసిద్ధుల నొడఁగూర్చుచు
నతనిచే నర్చింపఁబడుచుండుటయు నంత నొకానొకదివసం
బున న విద్యాధరేశ్వరుండు నిజోద్యానవనంబున కరిగి
యందు దేవతాత్మకమై విరాజిల్లుచున్న యక్కల్పద్రుమంబు
సన్నిధిం జేరి భక్తిపురస్సరంబుగాఁ బ్రదక్షిణప్రణామంబు
లాచరించి కృతాంజలియై యిట్లు ప్రార్థించె. 17

క. ప్రకట భవదీయ మహిమా
ధికత న్నే నెల్లవేళ దివ్యమహీరు
ట్ప్రికరోత్తమ! కొనుచుంటిని
సకలాభీష్టములు నీ వొసంగుచునుండన్. 18

ఆ. వె. నీయనుగ్రహమున నిక్కంబ యేను వే
ఱొక్క కొదవ లేకయున్నవాఁడఁ
గాన, నా కపుత్త్రకతయును దొలఁగించి
యొక్కతనయు సునయు, నొసఁగవలయు. 19

క. అని యర్థింపఁగ నపు డా
తనితో నమ్మహితకల్పధరణీజం బి
ట్లనె నోరాజేంద్రా! విను
జనించు నీకొకసుతుండు జాతిస్మరుఁడై. 20

వ. మఱియుఁ దత్సుతుండు నిరవధికదానరతుండును సర్వభూత
హితుండునై వెలయం గలవాఁడు నీ వింములకు నంది

యంబుఁ జెందవలదు; చను; మనుటయు నది విని జీమూత
కేతుండు పరిహృష్టాంతరంగుండై తత్కల్పమహీజాతంబు
నకుఁ బునః ప్రణామం బొనర్చి యరిగి యావృత్తాంతం
బంతయుం దనదేవేరి కెఱింగించుటయు నందుల కామె
యెంతయు సంతసించె నయ్యనంతరంబున. 21

క. కల్పమహీజము తెల్పిన
పొల్పున నాతనికి సౌఖ్యపుత్త్రుండు గుణా
నల్పుండు వొడమెఁ దత్సం
కల్పము నెఱవేఱె నచిరకాలములోనన్. 22

తే. అంత జీమూతకేతుఁ డయ్యాత్మజునకుఁ
దనర జీమూతవాహనుం డనెడు పేరు
పెట్టి కూరిమి చెలువొందఁ బెంచుచుండ
నక్కుమారుఁడు సహజదయాఢ్యుఁ డగుచు. 23

వ. సమస్తభూతంబులయందును బ్రభూతం బైన యనుకంపాతి
శయంబు గలిగి మహాసత్త్వసంపన్నుండై వర్ధిల్లి క్రమం
బుగ యౌవరాజ్యాధిపత్యంబు వడసి యొకానొకనాఁడు
నిజసపర్యావిశేషంబుల మిగులఁ బరితృప్తుండైయున్న తన
తండ్రితో లోకానుగ్రహాకాంక్షుం జేసి విజనంబున నిట్లని
విన్నవించె. 24

క. జనకా! యీసంసారం
బున మన మార్జించు వస్తువులు సర్వము నా

శన మొందు నవియు; తిరమై
తనరున దొకకీర్తి యేకదా తెలఁపోయన్? 25

ఆ. వె. ఎఱుక గలుగు పెద్ద లీక్షణభంగుర
ము లగు పదార్థసమితియందుఁ దగులుఁ
గనక నిర్మలముగఁ గల్పాంతసంస్థాయి
యగు యశంబ పడయ నభిలషింతురు. 26

క. అదియును బరోపకృతి సం
పద నుద్భవమైన వేళ పలుకఁగవలెనే
మదిఁ దలఁప నుదారుల క
య్యదెకా ప్రాణాధిక ప్రియతర ధన మగున్. 27

ఉ. ఏయెడ నెట్టి సత్క్రియయు నీయక యూఱక కూడఁబెట్టు త
చ్ఛ్రీ యది యించుకేను పకరింపక పోవుటె కాక చంచలం
బై యచిరప్రభాలతిక యట్లటనేని యడంగి దుఃఖసం
ధాయక మౌఁ దదార్జనమనస్కుల కెంతయు దుస్సహంబుగాన్.

తే. కాన, మనదొడ్డిలో నున్న కామితార్థ
దాయకం బగు నక్కల్పతరువు పరుల
యుపకృతికి వినియోగించుచున్న యపుడ
కాదె తత్ఫలమును జెందఁ గనుట మనము? 29

తే. అక్కతంబున నే నింక నమ్మహీరు
హం బొసంగు ఫలంబు సర్వార్థిలోక

మునకుఁ జూపుఁగ విడుతు నోజనక ! దాన
నఖిలలోకము సదరిద్రమై సుఖించు. 30

చ. అని తనతండ్రికిన్ సవినయంబుగ నీగతి విన్నవించి త
జ్జనకుని యాజ్ఞయుం బడసి సర్వజగత్ప్రియకార్యకాంక్షచేఁ
జని యల దివ్యకల్పమహీజాతము చెంగట భక్తి సంయుతి
ప్రణతి యొనర్చి యాత్మగతభావము తేఁటపడంగ నిట్లనెన్.

ఆ.వె. మాటిమాటి కీవు మాకభీష్టఫలంబు
లిచ్చుచుంటి వెన్నియెన్నియేని
కాన నేఁడు నొక్కకాంక్షితంబు వరింతుఁ
గరుణ సేయఁగదవె కల్పకంబ! 32

క. అది యేది యనిన విను చె
ప్పెద నోమహాప్రాణిమిత్ర ! పృథివితల మి
య్యది యెల్లను నిక్కపుచే
నదరిద్రము సేయు మిదె మదభిమతి మాన్యా ! 33

తే. ధనముఁ గాంక్షించు నీలోకమునకు నిన్ను
నిచ్చి వైచితి; నీవు తదిచ్ఛఁ దీర్చి
తృప్తిఁ గావింపు మోఁడు ప్రార్థింప నింక
మహితమహీజాత ! నీకు సేమ మగుఁగాత. 34

మ. అని యానిత్యపరోపకారపరతంత్రాత్ముండు జీమూతవా
హనుఁ డీతీరునఁ దన్ను వేఁడినఁ దదిచ్ఛాపూర్తిగా నాసురా

వని జాతంబు మహీతలంబుపయిఁ దా వర్షించె సంపూర్ణ కాం
చన వర్షంబుసమస్త లోకులుయథేచ్ఛన్దృప్తులై పొంగఁగాన్.

వ. అంత నాసమయంబున:— 36

తే. బోధిసత్త్వాంశుఁ డురు కృపాంబోధి సత్త్వ
వంతుఁడును నగుజీమూతవాహనునకు
సాటి యెవఁ డగు నర్థార్థిజనవశముగఁ
గల్పభూజంబు నెవ్వఁ డీఁ గలుగు నిల్లు ? 37

వ. అని యివ్విధంబున లోకం బెల్లఁ బ్రస్తుతింప నజ్జీమూతవాహ
నుని యశంబు దేదీప్యమానంబై జాతానురాగింబులైన
దిక్కులయందును విదిక్కులయందును వివృద్ధంబై విస్తరింపం
దొడంగె; నంత నక్కుమారుని యశోవిశేషంబున నాబద్ధ
మూలంబై యున్న యాజీమూతకేతుని రాజ్యవైభవాతి
శయంబుం గనుంగొని మాత్సర్యవశంబునఁ దదీయగోత్రి
సంజాతు లతని యెడ వికృతభావంబు వహించి యితం
డిప్పుడు తన కభీష్టదాయకంబై యున్న కల్పవృక్షంబును
ధనార్థులైన దరిద్రులకు దానార్థంబు వినియోగించి యున్న
వాఁడు గావున నితని కిప్పు డింక నెట్టి సదవలంబనంబును
లేద యిట్టి సమయంబున మన మితనిం బుత్త్రసహితంబుగా
జయించుట సుకరంబును యుక్తంబు నగు నని యెంచి వా
రందఱు నేకీభవించి యతనిపై దండెత్త సమకట్టుటయు నంత

నదియంతయుం దెలిసి ధీరశిఖామణి యగు జీమూతవాహ
నుండు తనతండ్రితో నిట్లనియె. 38

క. తలఁపగ మన యీ తనువులె
జలబుద్బుద సన్నిభములు జనకా! యెపుడున్
నిలుచునవి కావు ధరణీ
తలమునఁ గాలగతి వినిహతములై యడఁగున్. 39

వ. ఇవ్విధంబున మనశరీరంబులే యశాశ్వతంబులై యుండ నంత
కంటె నశాశ్వతంబులై పవనాతిచలసంస్థితంబులైన దీపకళి
కలచందంబున సంచలించుచుండు సంపద్వైభవంబుల నెవ్వ
రికై కాపాడుకొనువారి? మిరియునుంగాక, యట్టి యశాశ్వ
తైశ్వర్యంబులు పరపీడానశంబునం బడయవలసి వచ్చునేని
మానవంతుండైన మానవుం డెవ్వండు వానల కిచ్చగింప
నేర్చు? 40

క. కావున నోతండ్రీ! నే
నీ విభముపొందెడు దొకరి యీగోత్రజ ప్ర
థ్వివిభులతోడఁ గయ్యముఁ
గావింపఁ దలంప రోషకలుషితమతినై. 41

తే. అస్థిరములైన సిరులకై యాసపడదు
గోత్రజులె వీని నన్నింటిఁ గొందురుగాక
యుర్వి నాకృపణులె సుఖముందురుగాక
వ్వాకులనంతయు మేఁ జేయఁజాల నయ్య! 42

తే. అట్లు గావున సకలరాజ్యంబు వారి
పాలుగా వీడి యే వనభాగమునకో
చని యచట సౌఖ్యముగఁ దపశ్చర్య సల్పు
చుందు నని పల్కుటయుఁ దదీయోక్తులు విని. 43

ఆ.వె. అతని తండ్రి యిట్టు లనె నాయనా ! నేను
నిన్నె యనుసరించి నీవు వనెదు
కడకె వచ్చువాఁడఁ గాకున్న నిమ్మూఁడు
గాళ్ళమునలి కేమి గావలయును ? 44

చ. తరుణుఁడ వయ్యు గోత్రజనధంబున కాత్మఁగలంగి సత్కృపా
పరత సమస్తరాజ్యవిభవంబుఁ దృణంబుగ వీడి నీవ యి
ట్లరుగఁ దలంప వార్ధకదశాతికృశాంగుఁడ నైన నేను సు
స్థిర మని రాజ్యతృష్ణ నివసింతునె యీయెడ నోకుమారకా!

తే. అనుచుఁ బలుక జీమూతవాహనుఁడు తండ్రి
తలఁ పెఱింగి కరంబు సంతసము నొంది
తనదు తలిదండ్రులం గొని చని మలయ
పర్వతమునకు సకలసంపదలు విడిచి. 48

వ. ఇట్లు చని చందనతరుచ్ఛన్నగిరినిర్ఝరపరివృతంబును సిద్ధాదివాసంబునై యొప్పు నప్పర్వతశ్రేష్ఠంబుపై నొక్కయాశ్రమపదంబున నివసించుచు వృద్ధులైయున్న యజ్జననీజనకులకు చితోపచారంబు లొనరించుచుండుటయు నయ్యనంతరంబున.

తే. అతని కచట విశ్వావసు వనెడు సిద్ధ
వల్లభు తనూజుఁ డత్యంతవశ్యబుద్ధి
సుగుణవంతుండు మిత్త్రావసుండు నాఁగఁ
బరఁగువాఁ డుత్తమస్నేహపాత్ర మయ్యె. 48

వ. ఇవ్విధంబున జీమూతవాహనుండు మిత్త్రావసునితో బద్ధ
సఖ్యుండై యుండి యొకనాఁ డేకాంతంబున నమ్మిత్త్రావసువు
చెల్లెలిం గన్యకయై యున్నదానిం గనుంగొని తాను బూర్వ
జన్మజ్ఞాన సంపన్నుండై యున్నవాఁ డగుటం జేసి యది తనకు
జన్మాంతరంబునం బ్రియతమయై యుండుట యెఱింగె; నా
సమయంబున. 49

తే. తరుణు లగువారి యన్యోన్యదర్శనమ్ము
లొండొరుల చిత్తమృగముల నొడిసిపట్టు
వాగురాబంధనంబునంబలెఁ దనర్చెఁ
దత్పురాతనజన్మబోధమునఁ జేసి. 50

వ. ఇది యిట్లుండఁ బఱంపడి యొక్కనాఁ డాకస్మికంబుగా నమ్మి
త్త్రావసుండు త్రిజగత్పూజ్యుండగు తన మిత్త్రరత్నంబు నజీ
మూతవాహనుం జేరఁ జనుదెంచి ప్రణయపూర్వకంబుగా
నతని కిట్లనియె. 51

క. మలయవతి యనఁగ నాకో
చెలికాఁడా! తనరు నొక్క చెలియలు కన్యా

తిలకంబు దాని నీ కేఁ
దలఁచితి నాకోర్కి యన్యథా సేయకుమీ! 52

సీ. అనుటయు నది విని యత్యంత సంతోష
మంది జీమూతవాహనుఁడు నిట్టు
లనియె; నో యువరాజ! యకల్కన్య ప్రాగ్జన్మ
మందును నాదు భార్యయె సుమయ్య
యాజన్మమున నీవు నఖపౌర తెలియఁగని
యనుఁగు సంగడికాఁడ వైతి నాకు
విను ము; జాతిస్మరుండను నేను దొల్లింటి
పుట్టు పూర్వోత్తరంబుల తెఱంగు

తే. లన్నియు నెఱుంగుశక్తి నాకున్న దిప్పు
డన మిత్రావసుఁడు మిత్ర మా! వినంగ
వేడ్క వొడమెడు; నపూర్వవృత్త మెల్లఁ
దెల్లముగ నాకుఁ జెప్పఁగదే మహాత్మ! 53

వ. అని యిట్లు సకౌతుకంబుగా మిత్రావసుం డడిగిన విని యా
జీమూతవాహనుండు తనపూర్వజన్మవృత్తాంతం బిట్లు సెప్పం
దొడంగె. 54

క. వినుము సఖా! నేఁ దొలి బా
మున నొక విద్యాధరాధిపుని యాత్మభవుం
డను గగనచరుఁడనై యెం
దును వడిఁ జనుచుండువాఁడను యథేష్టముగాన్. 55

ఆ.వె. అట్టు లుండి యొక్క యవసరమున హిమా
చల మనోజ్ఞ శిఖరసరణిఁ బట్టి
యభ్రపథిఁ జనుచు నదుగున గౌరితోఁ
గ్రీడసలుపు హరుని జూడఁ గనక. 56

క. వడి నుల్లంఘించి తొడిం
బడిపోవఁగఁ జూచి య య్యుమాపతి నాపైఁ
గడు నలిగి మర్త్యయోనిం
బడు మని శపియించి యిట్లు పలికెం బిదపన్. 57

ఆ.వె. అవని మానవుండ వయ్యు విద్యాధర
కాంత నొకత భార్యగాఁగఁ బడసి
నీకుమారు నచట నీపదంబున నిల్పి
పూర్వజన్మవృత్తములఁ నెఱిఁగి. 58

వ. వెండియు నీవిద్యాధరత్వంబు వడయుదు వని యనుగ్రహించి శాపాంతం బొసంగి యాశంకరుండు తిరోహితుండై చను టయు నేనును దోడన యీభూతలంబున కరుదెంచి యుందు.

క. వలభీనామక నగరిం
గలిత మహైశ్వర్యుఁ డగు నొక వణిక్పతి కిం
పొలయఁ దనూజాతుఁడనై
వెలసితి వసుదత్తుఁ డనెడు పేరఁ బరఁగుచున్. 60

వ. ఇట్లవ్వణిగ్గృహంబున నుద్భవించి యందు సమస్తసౌఖ్య సముపేతుండనై వర్ధిల్లి కాలక్రమంబున యౌవనవంతుఁడ

నై యుండుటయు నంత మాతండ్రి నాకు సకలపరిచ్ఛదంబులు నొసంగి వాణిజ్యంబు సేయ నియమింపఁ దదీయాజ్ఞానుసారంబుగ దేశాంతరంబున కరిగి విశేషవిత్తార్జనంబుఁ గావించి తిరిగి వచ్చుచుండ నమ్మార్గమధ్యంబునం దొక్క మహారణ్యభాగంబున మూర్ఖవారులైన కొందఱు తస్కరులు నాపయిం బడి నాయొద్దం గల మొల్లం బెల్లఁ గొల్లఁగొట్టి నన్నుఁ బట్టి రజ్జుబంధంబుల దృఢంబుగఁ గట్టి తమపల్లియకుం దోడ్కొనిపోయి యచ్చట. 61

తే. బలి పశు ప్రాణ భక్షణ ప్రసర దుగ్ర
తరకృతాంత జిహ్వకయనం దనరు విచల
దాయతారుణధ్వజ పట మగ్రిమందు
వెలయు నొప్పెడు చండికానిలయమునకు. 62

క. కొని చని యట దేవీపూ
జనపరుఁడై యుండఁ గని నిజప్రభు నికటం
బున నుపహారార్థంబై
నను నిల్పిరి హృదయభీషణంబుగ నంతన్. 63

తే. అప్పులింద విభుండు న న్నట్టె చూచి
తాను శబరుండ యయ్యుఁ జిత్తమునఁ గరుణఁ
జెందె; జన్మాంతరప్రీతిచే నొకప్డు
కారణము లేకయున్నను గరఁగు మనసు. 64

వ. అంత నప్పాళింద వల్లభుం డట్లు నిష్కారణజాయమానకటా
క్షుండై న న్నాఘోరవధంబునుండి తొలంగించి తద్దేవీపూజా
సమాపనం బాత్మోపహారంబునఁ గావింప నిశ్చయించుటయు
నంత నొక్కదివ్యవాణి యతని నుద్దేశించి నాయనా! నీ
విట్లాత్మోపహారంబుఁ గావింపఁ గడంగకు; మేను నీకుఁ దద్ద
యుం బ్రసన్నురాల నైతి;నభిమతం బైనవరంబు వేఁడు;మది
నీకు నే ననుగ్రహించెద ననిన నద్దేవి వచనంబు లాలకించి
యప్పాళిందవిభుండు పరిహృష్టాంతరంగుండై సవినయంబుగా
నామె కిట్లనియె. 65

శా. అమ్మా! నీవు ప్రసన్న వైతి విటు నా కత్యంతకారుణ్యభా
వ మ్మొప్పారఁగ; నింక వేఱ వరముల్ వాంఛింప నేమున్న;వీ
విమ్మాడ్కిం గరుణింతు నంటి వని నే నిక్కోర్కె యొక్కండ నా
కిమ్మంచున్ వరియించు చుంటి నదె నా కీ విమ్ము లోకేశ్వరీ!

వ. అవ్వరం బేమందు వేని విన్నవింతు నవధరింపుము. 67

ఆ. వె. ఇప్పు డిచట నున్న యివ్వైశ్యసుతునితో
ముందు వచ్చు జన్మమందుఁ గూడ
సుదృఢమైన చెలిమి యొదవు నట్లు ప్రసన్న
వగుము నాకుఁ దల్లి! యాదిశక్తి! 68

తే. అనిన నట్టులె యగుఁగాక యనుచు దివ్య
వాణి విరమింప నంత నవ్వరదయాళు

వైన శబరేశ్వరుండు నాయర్థ మెల్ల
బురల నాకుఁ గటాక్షించి కరముఁ గూర్మి. 69

ఆ.వె. వివిధ వన్యవస్తు వితతియుఁ గృపచేసి
ఘనత వెలయ మిత్రుల గారవించి
యడవినుండి కష్టపడకుండ నే నిల్లు
సేరఁ దగిన వెరవుచేసి యనిపె. 70

వ. ఇవ్విధంబున నే నప్పుడు మృత్యుముఖంబునుండియుఁ బ్రవా
సంబునుండియుఁ బరిత్యాగతుండనై కడచిన వృత్తాంతం
బంతయు మా తల్లిదండ్రుల కెఱింగింప వా రెంతయు
నచ్చెరువొంది మరణించిన నీ మారుండు మరల బ్రదికి వచ్చె
నని సంతసించి మహోత్సవంబుఁ గావించి; రయ్యనంత
రంబున మఱి కొంత కాలంబునకు. 71

ఉ. కాననభూమిలోపల నొకానొక సార్థముఁ గొల్లఁగొట్టి య
న్యూనధనంబు దొంగిల మహోగ్రరుష న్నృపభృత్యు లుర్వి
రాజానియనుజ్ఞ నేఁగి రభసంబునఁ దచ్ఛబరాధినేత నా
స్థానికిఁ గట్టితెచ్చి విభుసన్నిధిఁ బెట్టిరి మత్పురంబునన్. 72

తే. అంతఁ గార్యాంతరమున నే నచటి కరిగి
కాంచితిని నాకుఁ బూర్వోపకర్తయైన
యాశబరనాథు ఘోరశిక్షార్హు సుభట
పరివృతుఁ బటిష్ఠపాశనిబద్ధబాహు. 73

క. కని యొంతయుఁ గటకటపడి
చని నాజనకునకుఁ దెల్పి జననాథుని నేఁ
డ్కొని యిడితి నూఱువేల్ కాం
చనములఁ దన్మార్గణాశితుఁ డమియింపంగన్. 74

వ. ఈ తెఱంగున నతని నిమిత్తంబు లక్షసువర్ణంబులు దండంబు
గా నొసంగి. 75

క. మును నాకుఁ బ్రాణదానం
బును గావించిన దయాళువున కా శబరే
శునకుఁ దగఁ బ్రత్యుపక్రియ
యొనరిచి విడిపించి వెలిమి యొప్పఁగ నతనిన్. 76

వ. సమస్తవస్తుసంపూర్ణంబైన మద్గృహంబునకుఁ గొనిపోయి
యందుఁ గొంతకాలం బతని కనేకవిధసమ్మానంబులు గావించి
యుచితవిధంబున సంభావించి యనుపుటయు. 77

తే. ప్రణయపేశల మగు తన భావ మెల్ల
నా యెడన నిల్పి నను విడనాడలేక
యెట్టకేలకు నా శబరేశ్వరుండు
చనియెఁ దనపల్లియకు సంతసమ్ము వెలయ. 78

సీ. అట్టు లా శబరేశుఁ డాత్మదేశంబున
కరిగి వెండియును నాకర్థమైన
ప్రత్యుపక్రియకునై ప్రాభృతం బేదేని
యొసఁగ నెంచుచుఁ దనయొద్ద నున్న

కస్తురియును మౌక్తికములును మున్నుగాఁ
గల వస్తువు లవంత ఘనత గలవి
గా వని యవ్వానికంటె నత్యుత్తమ
మౌక్తికజాలంబు మదగజేంద్ర

తే. కుంభములు వ్రచ్చి కొనితేరఁ గోరి ఘోర
చాపమాత్రద్వితీయుఁడై చనియెఁ దుహిన
శైల దుర్గమ కానన స్థలుల కుగ్ర
వన్య మాతంగయూథ నివాసములకు. 79

క. చని యతఁ డాహిమనన్నగ
వనముల నిటునటునుఁ దిరుగువాఁ డొకచోటన్
గనెఁ దీరస్థిత దేవభ
వన మగు నొక పెద్ద సరసి వనధియుఁ బోలెన్. 80

తే. అంశు మిత్త్రానురాగంబు లగుటఁ దనకు
సాటి సేయంగఁ దగు జలజాత జాత
ములను గనుఁగొని సంజాతమోహుఁ డగుచు
దత్తటంబునఁ బ్రొద్దెక్కుదనుక నిలిచి. 81

చ. పనివడి యెండవేళ జలపాన మొనర్పఁగ గుంపుగుంపుగా
వనగజయూథ మచ్చటి కవశ్యము వచ్చుచునుండునంచు నె
మ్మనమున నెంచి యొక్కయెడ మాటుగఁ బొంచి శరమ్ము లున్న రా
వనమును దాల్చియుండె గజసంఘజిఘాంస వినిశ్చలంబుగాన్.

వ. అంతఁ దత్సరోవరతీరస్థ భవనగతుండై యున్న త్రిభువనగురుండగు భవానీభర్త నారాధింప సింహవాహనారూఢయై చనుదెంచుచున్న యొక్కానొక యత్యద్భుత దివ్యరూప సంపన్నయగు సురాంగనారత్నంబుం గనుంగొని, కన్యకాభావవర్తినియై శంభు పరిచర్యాపరత్వంబున నున్న యపర తుషారాద్రిరాజపుత్త్రికయో యనందగి యున్న యక్కన్నియ రూపలావణ్యాది విశేషంబుల కత్యంత విస్మయాక్రాంతుండై యా శబరకాంతుండు తన మనంబున నిట్లు వితర్కింపం దొడంగె. 83

సీ. ఎవ్వతె యగునొకో యిక్కన్యకామణి!
మానవ యువతి యగానేని సింహ
వాహనారూఢ యెవ్విధమ్మున నగు? వేల్పు
పొలఁతుక యైన నాఁబోఁటివాని
కనుల కేరీతిఁ గానంగఁబడుఁ? గాన
నిజముగా నిది నాదు నేత్రయుగళ
పూర్వపుణ్యమ్ము లెల్లఁ బ్రోవయి యిబ్భంగిఁ
బరిణమించిన మూర్తి భంగియ యగు

తే. నీమ మలనాడు మిత్తుఁ ద్రుంచిన కెట్టులేని
నేర్పునం జేసి కూర్పఁగా నేరనేని
యతని కిఁకఁ బ్రత్యుపక్రియ యర్హభంగి
నాచరించినవాఁడ నెట్లగుదు నేను? 84

తే. కాన, నిక్కన్యకామణికడకుఁ బోయి
తెలిసికొందునుగాక తదీయవృత్త
మనుచుఁ దలపోసి నామిత్త్రి మప్పుళింద
నేత యల్లన దాని సన్నిధికిఁ జనియె. 85

వ. అంతలో నక్కన్యకారత్నంబును దన వాహనసింహంబు
నొక్కచెట్టునీడ నిల్పి తా నమ్మృగేంద్రంబుపై నుండి క్రిందికి
డిగ్గి యాసరన నున్న సరసియందు వికసితంబులై విలసిల్లు
నెల్లదామరల శివపూజార్థంబుఁ గోయందొడంగి కొంతవడికి
నిజాంతికంబునఁ గృతాసనుండై నిలిచి యున్న యాశబర
రాజుం గనుంగొని యపూర్వదర్శనుండై యున్న యతని
కతిథిప్రీతివశంబున స్వాగతం బాసంగి యనురంజించి. 86

ఆ.వె. ఈ వెవండ? విప్పు డీదుర్గమారణ్య
భూమి కెట్లు రాఁ బనేమి? యనుచు
నడుగ నంత నామె కాశబరోత్తముఁ
డిట్లు సెప్పఁదొడఁగె నెసక మెసఁగ. 87

తే. అమ్మరో! నే భవానీ పదైక శరణుఁ
డైన శబరాధిపుఁడ; నీ హిమాచలేంద్ర
కాననంబుల పద మతంగజభవంబు
లైన ముత్తియములఁ బోయఁగఁ దలంచి. 88

క. అరుదెంచినాఁడ; నియ్యెడ
నౌరకొ నిన్నదర్శనంబు దుర్లభ మిది; ని

స్మరసిన యంతన దేవి !

స్మరణమునకు వచ్చె నాకు నచ్చెర్వు మిటన్. 89

వ. అతం డేక శ్రీమునమును సార్థవాహునుతుండు; నాకుం బాణిగ్రహణంబొనర్చిన మహానుభావుండు; మఱియు నత్యంతాప్తుండైన సుహృద్వయస్యుండు; వసువిత్తాభిధానుండు.

క. అతండును నీవలెనే య

ద్భుత రూప వయః ప్రశస్తుం బోలుపొందును నం

చితభంగి భువన నయనా

మృత నిర్ఝరమో యనంగ వెలుంగును సుందేన్. 91

ఉ. మైత్రికి తావు: పానగరిమంబున కెల్ల: దయాంతాళికిన్

క్షేత్రము; ధైర్యలక్ష్మికి నికేతనః మనుసి చెప్పి నారిరు

బృత్తి నిశాలనేత్రి! యొకటన్ గాని వన్నె లేదు; తద్గుణ

కృత్తునిం జెట్టంబట్టుకృతపుణ్యయె భగ్రాసు నిలా ఫలంపంగన్!

క. కంకణభూషితనిజకర

పంకజ మానన్నెలాం దు పట్టిన నో యే

ణాంకముఖి! మీనాంకునిం

గింకరుంగాం జేయు దేమ్మనీ వేతి యులన్! 93

చ. కడ కొకమాట నే నొడువంగాం దలపోసితి బాలకిపు; మ

ప్పడునకు నీదు రూపనిభవం బిది యట్లి శుభాంగ సంగతిం

బడయుక యుండనేని సుమబాణుండు తీయుపిల్లుం బావులం

బడు బెడిదంపుంగోలలును బట్టన తప్పులమేమి! యక్కటా!

క. అని యాశాబరేంద్రుఁడు ప
ల్కిన విని యాకన్య మీనకేతనసమ్మో
హనమంత్రాక్షరముల తెఱఁ
గునఁ దద్వచనములు తవులుఁ గొలుపఁగ నంతన్. 95

క. రతివల్లభతంత్రప్రే
రితయై తద్వ్యాధవరునిఁ బ్రియభాషాపో
షితుఁ జేసి యిట్టు లనెఁ బరి
భృత మంజుల గళ నినాద పేశల రుతియై 96

తే. శబరకులనాథ! నీయిష్టసఖుఁ డతండు
తెలుపు మద్బోటి నెపుడు వర్ణించుచుండె!
నట్టి సౌందర్యపరసీమ యైనయెడల
నతనిఁ గొనివచ్చి చూపింప నగునె నాకు? 97

వ. అనిన విని యాశాబరేశ్వరుం డట్లు సేయంగలవాఁడ నని
పలుకుచుఁ దత్క్షణంబ యాముప్పిడికోలు విడిచి తానింకఁ
గృతార్థుండ నైతి నని సంతసించుచు నయ్యెడనుండి బయలు
వెడలి తనపల్లియ కరుదెంచి కొన్ని వస్తువులం గస్తూరియు
ముత్తియంబులును మున్నగు మహార్ఘవన్యవస్తునివహంబు
భారశతహార్యంబుఁ దన వెంటం జేకొని మద్గృహంబున కేఁగు
దెంచి యందు మాయెల్లరచేతం బురస్కృతుండై బహు
స్వర్ణలక్షమూల్యం బైన యయ్యుదుగర యెల్ల మదీయ జన
కున కర్పించి. 98

తే. బహువిధమహోత్సవముల నాఁటిపవలు గడవ
నంత నారాత్రి యతఁడు నాయంతికమ్ము
నంద శయనించి యుండి రహస్యమందుఁ
దెల్లముగఁ గన్య సంగతి దెలియఁ బలికి. 99

క. రమ్మిప్పుడె యటకు; రహ
స్యమ్ముగఁ బోవుద మటంచు సముద్గతౌత్సు
క్యమ్మునఁ దగు ననుఁ గొని చే
గమ్ముగ నయ్యర్ధరాత్రిఁ గడుఁ దెగువమెయిన్. 100

తే. చనియె; నంతట నమ్మఱునాటి దినంబు
ప్రొద్దుట మదీయజనకాదు లిద్దఱేమి!
యనుచుఁ దలపోట్ల కలవర మంది కడకు
శబరపతితోడ, నే నెటో చనుట యెఱిఁగి. 101

వ. అతిసయెడంగిలి ప్రణయప్రత్యయంబునం జేసి ధైర్యంబు వహించి యుండి; రంత నన్నాశబరేశ్వరుం డల్లు గొనిపోయి నాకు వలయు మార్గోపచారంబు లన్నియు యథానుకూలంబుగ నిర్వర్తించుచు నతిత్వరితప్రయాణంబులఁ గ్రమంబుగఁ దుషార శైలంబునకుఁ దోడ్కొనిపోవుటయు నంత మే మా సాయంసమయమ్మునఁ దత్సరోవరతీరంబున నిరిగి యుండు.

క. నీరజ రజస్సముద్గత
సౌరభమై తనరు తద్విశద శీతల వాః

పూగమునఁ దోఁగి కృతసం
స్కారులమై సేద దేఱి సంతోషముగాన్. 103

క. అతి మధురం బగు ఫలసం
తతిఁ గడుపారఁగ భుజించి తత్సరసీసం
భృతమధురపయోమూపా
మృతపాన మొనర్చి తనిసి మే మచ్చోటన్. 104

సీ. అలరుఁ దీవియలు నిండారఁ జల్లినవిరుల్
గుమగుమ తావుల గుబులుకొలుపఁ
దేఁటిబోఁటులు మాటిమాటికిం బాడు తీ
యని పాటలింపుగాఁ గనుల నొద్దఁ
గమ్మగాఁ జల్లఁగాఁ గడు మెల్లమెల్లఁగా
మలయు తెమ్మెరలు మై మఱపుఁ గూర్ప
మిలమిల లాడుచు మెఱసెడు మందు తీ
వలు చీఁకటులఁ దోలి వెలుఁ గొసంగ

తే. సలరు నిలుకాని చెయ్యంపుఁ జెలువ కూర్చు
పదుకటిల్లనఁ జెలువమై పరఁగు నచటి
మంచుమలకాన నొకట మే మఱచి నిదుర
వోయి కడపితి మా నాఁటి రేయి మేము. 105

వ. అంత నమ్మఱునటి నాఁటి ప్రొద్దుట మాటిమాటికిం బాడము
చుండు నాయూకోరుకు లీరిక లెత్తఁ దత్తరంపడుచున్న మదీయ
చిత్తం బత్తన్వికిఁ బ్రత్యుత్థానం బొనరింపఁ బనుచుండు వడు

పున వడివడిం దదీయమార్గంబున కెదురుగ బరువులెత్తు
చుండ, నుఱియు నయ్యిందిగత్రియుం గనుంగొనం గోరి యుద్వి
ఘ్నూరుచు నెగిరియెగిరి పడుచున్న చందంబున నదరుచున్న
నాకుడికన్ను నప్పుడంతుకరాకకు శకునంబులు సెప్పుచుండఁ
గొంతవడి కాకన్యకాతిలకం బచ్చటి కరుదెంచెఁ దత్సమ
యంబున. 106

క. కనుఁగొంటి నేను నయ్యం
గన మత్తమృగేంద్రపృష్ఠగ సిత సటా మ
ధ్య నిషణ్ణ; నమలిన శర
ద్ఘనమండలి నొప్పు జంద్రకళఁ గనుమాడ్కిన్. 107

వ. అంత. 108

క. అచ్చెరువు వెలుపు వేడ్కయుఁ
బెచ్చు పెరుఁగ సమ్మృగాంకబింబాస్యఁ గనన్
నెచ్చెలి! నాహృదయం బపు
డెచ్చట నోఁబు లున్నయదియు నేన యెఱుఁగన్. 109

వ. పదంపడి యాసుందరాంగియు నిజసింహాసనంబు నవతరించి
భర్గపూజార్థంబు పరిశుద్ధంబులైన పుష్పంబులం గోసికొని
తత్సరోవరంబునఁ గొంతతడవు జలకంబులాడి తీరస్థితుండైన
గౌరీవల్లభు నత్యంతభక్తిభావంబున నారాధించి సుప్రసన్నాం
తరంగయై యుండుటయు నంత నాప్రియసఖుండైన శబరే
శ్వరుం డల్లన నప్పల్లవపాణికిచెంత కరిగి నమస్కరించి తన్నుం

దెల్పుకొని యామె త న్నంతయు నాదరింప సవినయంబుగా
నామెతో నిట్లనియె. 110

క. కొని తెచ్చితి దేవీ! నా
యనుంగుఁ జెలికాని నతని, నవ్వల నీ కొ
ప్పిన హృదయేశుఁడు నగు వా
నినిఁ; జూపు మటన్నఁ దెత్తు నీసన్నిధికిన్. 111

క. అనిన విని యవ్వేలందియుఁ
గనిపింపు మటంచుఁ బలుకఁగా నామిత్త్రుం
డును వేగ వచ్చి ననుఁ దో
డ్కొని చని చూపించె నచ్చకోరేక్షణకున్. 112

వ. అంత. 113

చ. ప్రణయరసంబు వెల్లియయి పర్వఁగ నత్తరళాక్షి నన్ను ను
న్నని కడగంటిచూపుల మునుం బలరారఁగఁ జూచి తోడనే
మనసిజుచేతి కీలుబొమ్మమాడ్కి-దిమ్మై శబరేశుతోడ ని
ట్లనె దరహాసచంద్రికలు నాననబింబము వెల్లఁబాఱఁగన్. 114

క. ఏమోయి! శబరనాయక!
నీమిత్త్రుఁ డితండు కనుము నిజముగ మనుజుం
డా? మము వంచింపఁగ నే
కామచరుండైన వేల్పొ గా కిటువచ్చెన్. 115

ఉ. మానవుఁ డంచు మమ్ము వెడమాయలు సేయఁగఁ జూచి
నాఁడ, వో! నో, నిది యింత యేమెఱుఁగమా! విను; మాన

వుఁడేడ ? నీ రతి! పాణిగ్రహణమానవుఁడయి భాసిలు నాకృతి
యేడఁ? గాఢ్యసంధానపటిష్ఠ! యిట్టి యనృతంబుల నెయ్యెడ
నేర్చితో కదా! 116

వ. అని యిట్లక్కన్యక నర్మగర్భంబుగా నాశబరాధిపతితోఁ
బలుకఁ బయి. 117

తే. అంత నే నది విని యిట్లు లంటి న వ్వ
లాది హృదయంబునం గల సందియంబుఁ
బాపి నమ్మింపఁ దలఁచి, యోభాసురాంగి!
నమ్ము; మిది నిజ; మేను మానవుఁడఁ జుమ్మ. 118

ఆ. వె. ఆర్జవమునఁ బొలుచు నట్టి వారలకడ
వంచనమ్ము లేల పలయుఁ జేయ ?
దలిరుఁబోఁడి! చెప్పెదను నీకు నా యుదం
తంబు సంగ్రహముగ; దాని వినుము. 119

వ. ఏను మలభీనగిరివాస్తవ్యుండైన "మహాధన" నామకుండగు
సార్థవాహునకు మాహేశ్వరవర సంభూతుండనైన తనూ
జాతుండ; మున్ను మాతంగాద్రి పుత్రీలాభార్థంబు చంద్ర
శేఖరు నుద్దేశించి తపంబొనర్పఁ గడంగుటయు నంతఁ దదీయ
తపోవిశేషంబున కలరి యద్దేవదేవుం డతని కిట్లనియె; నోయి
వణిగ్గ్రేష్ఠుండా! లెమ్ము; నీ కొకానొక మహాత్ముండైన
పుత్రాత్మజుం డుద్భవింపం గలవాఁడు; డిది యొక్క పరమం
బైన రహస్యం; బిప్పు డిది యింతకంటె విస్తరించి చెప్పం

బనిలే; దని యిట్లాసదాశివుం డానతిచ్చిన నది విని నా
జనకుండు మెల్లొని మహానందమగ్నమానసుండై యుండెఁ;
బదంపడి కాలక్రమంబున నే నతనికిఁ బుత్త్రుండనై జన్మించి
వసుదత్తుం డనుపేరఁ బరఁగుచున్నవాఁడ; నీ శబరనాయకుం
డొకానొకకాలంబున నేను దేశాంతరగతుండనై యున్నతఱి
నాకు నిష్కారణాపద్బాంధవుండై తనయంతం దాన నన్నుఁ
దన కత్యంతాప్తమిత్త్రుంబుగా వరించికొని యున్నవాఁ;
డియ్యది యమదీయవృత్తాంతతత్త్వసంక్షేపం బని యిట్లు
చెప్పి నే నూరకుండుటయు నంత నక్కన్యకారత్నంబు
లజ్జావనతముగ్ధముఖమండల యగుచు నిట్లనియె. 120

తే. ఔను నీ వానతిచ్చిన యది నిజంబ;
యేను నెఱుఁగుదు; నిన్న మదిష్టదేవ
మీశ్వరుఁడు నాదుపూజల కెలమిఁ జెంది
స్వప్నమున నాకుఁ గరుణ సాక్షాత్కరించి. 121

ఆ. వె. ఎల్లి నీకుఁ దగిన హృదయేశ్వరుం డిట
కరుగుదెంచు నంచు నానతిచ్చెఁ
గాన, నతఁడ వీవ కాఁ దగు; నింక నా
ప్రాణవల్లభుఁడవు పతివి నీవ. 122

క. దానఁ గెన్నకు మని యిటు లా
బిసరుహపత్త్రాక్షి ప్రణయపేశలమతియై

ముసిముసి నవ్వుచు సిబ్బితి
గుసగుస నీవాగమృతము గురిసిన యుంతిన్. 123

క. ఇట్టి దని తెలుపఁగా లే
నట్టి మహానందలక్ష్మి కాస్పదమై యు
ట్టిట్టనుచుఁ గొంతవడి నే
నట్టె నిలుచుండి పిదప నతిని నొకముసన్. 124

వ. ఆ బాలికారత్నంబుతోఁ గూడంబల్కికొని యథావిధి దానిం బరిణయంబుచేసికొనువాంఛ మన్మిత్త్రసమేతంబుగా మదీయ గేహంబునకుఁ దోడ్కొనిపోవ నిశ్చయంబుఁ గావించుకొనుటయుఁ దక్షిణంబ యక్కన్యకాతిలకంబు తన హార్యక్ష వాహనంబునకు సన్నగావించి సమీపంబునకుఁ జేరంబిలిచి.

ఆ.వె. ఆర్యపుత్త్ర! యిమ్మహాసింహవాహంబు
నధివసింపు మనుడు నంత నేను
శబర విభునితోడఁ జని యమ్మృగేంద్రంబు
మీఁద నెక్కి ముదము మేనమీఁజ. 126

ఉ. అత్తలిరాకుఁబోఁడి మృదుహస్తయుగంబుఁ బరిగ్రహించి పై
కెత్తి మదంకభాగమున నెంతయు సంతస ముప్పుఁ దాల్చి యీ
యుత్తమకన్య నిప్పు డిటు లొంది కృతార్థుఁడనైతినంచు న
చ్చిత్తములోఁ గడున్ముదముఁ జెందుచు వేడుకవిఱ్ఱవీఁగుచున్.

వ. నిజగృహోన్ముఖుండనై బయలువెడలి, మా కిర్వరకుం బుర
స్సరుండై యున్న మదీయమిత్త్రం బాశబరేశ్వరుం డుండఁదు

నిజ నిశితశర జాలంబునం గూలనేయు చమరవాలంబుల
యామిషంబులై యోగిరంబులుగాఁ గుడుచుచుఁ గ్రమంబుగ
మే మెల్లరమును వలభీనగరంబుఁ జేరఁ జనుదెంచితిమి; మా
సమయంబున. 128

ఉ. చక్కనిచుక్కయైన యొకచానను దోడ్కొనిసింహవాహనం
బెక్కి పురంబులోనికిఁ బోవుచునుండఁగ నక్కఁ గాంచి యా
రక్కసిమూఁకలెల్లఁ గడునచ్చెరువొందుచు మిక్కిలిం బరా
చక్కనిదించిరెంతయును సాహసమొంద నుదయబాంధవుల్.

తే. అంత మాతండ్రి పరమ హర్షాంతరంగుఁ
డగుచు నెదురుగఁ జనుదెంచె; నక్క డేను
భక్తియు ముదంబు వినయంబుఁ బ్రబలఁ బితృ
వాహనమునుండి దయ్యాన వసుధ కెఱఁకి. 130

ఆ.వె. అతనిపాదయుగళ మంటి మ్రొక్కుటయు న
న్నతఁడు కౌఁగిలించి యలరె మిగుల
విస్మయంబుఁ గాంచు; వెనువెంట నక్కన్య
కయును భక్తి వినయకలిత యగుచు. 131

క. చనుదెంచి యచ్చరయుఁబోలె
దనచరణంబులకు మ్రొక్కఁ దదనన్యాదృ
క్తను సౌందర్యములు గని
మనమున మోదమ్ము మఱియు మఱియు న్నిగుడన్. 132

చ. శివుని వరప్రభావమునఁ జేసి జనించినయట్టి సుత్రామా
భవునకుఁ దత్కాలోచితవిభవంబుననే లభించువఁబోలు నీ
ధవళ విశాలనేత్ర యిది తథ్యము; కానియెడన్ మఱొక్కమా
నవునకు నిట్టిరూపవతి నాతిగఁ జిక్కునె యిద్ధరిత్రిలోన్. 133

వ. అని యంతయుఁ బ్రమోదించుచు నమ్ముదిత మామందిరంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి కడచిన యావృత్తాంతంబు నడిగి తెలిసికొని నామిత్రుండైన శబరాధిపుని సౌహార్ద్యంబు నెంతయుం బ్రశంసించుచు నాఁడు వేడుకలొక్క మహోత్సవంబు సేయించె; నంత నమ్ముకుతుకనక్షత్రపాలుఁడు మాపాటలీపుత్రదేశంబున సమస్తబంధువర్గంబు సన్నిధనే సత్కన్నియాం బాణిగ్రహణంబు చేసికొనుటయు నంత నత్యంతవైభవోపేతం బైన యత్యద్భుతమహోత్సవమునం గనుగొని:— 134

సీ. అకస్మికంబుగా నటనున్న మద్విధు
మఱి వాహానం బైన మదమృగేంద్ర
మచటికి వాల్గల్గు నరయుచుండఁగనె తి
ర్యగ్రూపమును విడిచి దివ్య
పురుషాకృతిం బొల్చి, యనుచుండి నుప్పొంగు
లిది యేమి ! యిది యేమి ! యేమి! యనుచుఁ
దిరుగుడువడుచుండ, దివ్యవస్త్రవిభూష
ణాలంకృతుం డయి యరుగుదెంచి

తే. మన్నన మెసంగ నాకు నమస్కరించి
యిట్లనియె; నోకుమారకా ! యేను దేవ
యోని, జిత్రాంగదాఖ్యుఁ డనొప్పుచుండు
వాఁడ విద్యాధరుండ; శాపచ్యుతుఁడ. 135

క. ఇక్కన్య నాదు సుత, స
మ్యక్కలితమనోవతీ సమాఖ్య, గడున
మక్కువతోఁ బ్రాణములకు
నెక్కువగాఁ జూర్తు దీని నే ననిశంబున్. 136

వ. అక్కతంబునం జేసి:— 137

చ. అనవరతంబు దీని విడనాఁడక పార్శ్వమునన్ ధరించి స
ద్వనములయందుఁ గ్రుమ్మరెడువాఁడఁ; బదంపడి యొక్క
నాఁడు నే ఘనతరసత్తపోవనసికాయవిభూషితతీరమైన గం
గను దరియంగ నేఁగి యట గాధితపస్విల నమ్మహాత్ములన్.

తే. మీఱి లంఘించి చనుటది మేలుగాదు
నలుకుచుఁ దలంగి యపు డమ్మహాస్రవంతి
పాఱుచున్న ప్రవాహంబు పైని వింటి
నడిమిత్రోవను బట్టి నే వెడలుచుండ. 139

క. గాలివడిఁ దూలి నా మెడఁ
గ్రాలెడు పూదండ యొకఁడు గ్రక్కున గంగా
కూలాంతికతోయంబుల
వ్రాలెన్ బ్రారబ్ధకర్మవశమున నంతన్. 140

వ. తజ్జలాంతరస్థితుండై తపంబు సేయుచున్న నారదమహామునీంద్రుం డాకస్మికంబుగా నయ్యంబుమధ్యంబునుండి పైకి లేచుటయు నంత నక్కుసుమమాలిక యమ్మహాముని మూఁపునం బడియె; నక్కతంబున నతం డప్పు డెంతయుం గోపించి.

సీ. ఔరౌర! పాపాత్మకా! యేల నీకింత
యౌద్ధత్య? మిచట మమ్మరయంబోక
నీ విట్లపవిత్ర నిర్మాల్యమున మమ్ము
మైలపఱుతువె నీతిమాలి? యోరి!
నీగర్వ మడఁగ వేవేగ సింహాకృతిఁ
బడయుము, వబ్భంగిఁ బడసి నీవు
తనయు దీనిని సంతతము మూఁపునం దాల్చి
మెలఁగుచుండెదు, హిమవాచలమునందు

తే. నీవు నేనాఁడు కొంతకాల మానవుండు
పరిణయంబగు నానాఁడు భవ్యమైన
యుద్వాహోత్సవముఁ గాంచి నంతలోనఁ
దొలఁగు మాశాప మిది నీకు ధూర్త! పాపుష్మ! 142

క. అని యివ్విధమున నారద
మునివరుఁడు శపింప వేగముగ హిమశైలం
బున కరిగి సింహమై మ
త్తనయున్ శివపూజనాతితత్పరత దీనిన్. 143

తే. కూర్మిమై మూఁపుపై నెత్తుకొని చరించు
చుంటిఁ; బిమ్మట నీశబరోత్తముని ప్ర
యత్నమునఁ జేసి యువ్వివాహాదిశుభము
లెట్టు లయ్యెనో యది నీవ యెఱుఁగుదుగద! 144

తే. తాన నేఁ బోయి వచ్చెదఁ; గల్గుఁగాత
భద్రములు మీకు!; నాదు శాప మది గడవఁ
గంటి; నని పల్కి తోడనే మింటి కెగసి
యరిగె నమ్మహానీయు విద్యాధరుండు. 145

వ. అంత నయ్యది కనుంగొని యత్యంతాశ్చర్యమగ్నమానసుం
డై మాతంగి నాకిట్టి శ్లాఘ్యంబైన సంబంధంబు చేకూరి
నందులకు మిక్కిలి ప్రహర్షించి స్వజనబాంధవసంఘంబు
లెల్ల నుల్లసిల్ల మహోన్నతమైన విందు గావించె నంతఃపురమునయందును.

తే. హితులకు దగు సన్మానము లిచ్చి యెంతొ
దృష్టిఁ గని యా నృపజ సుహృద్వర్గ
ములు యుదార చరిత్రంబు లెల్ల నెపుడు
దెలిసి నేర్చి? ననుచుఁ జమత్కృతి చెలంగ. 147

వ. ఆ శబరేశ్వరుని మహోదారచేష్టితంబులు మాటిమాటికిం
దలంచికొనుచు నెల్లవారు నతని నభినుతింపం దొడంగు
టయు నంత నయ్యుదంతంబు క్రమక్రమంబుగా నస్మన్మా
తాంతఃపురం బేఁగిన సుమతియుం జైన యాశబరేశ్వరుని
మా ... లెగిన యా నృపజన్మ పరిశీలయంబున కెంతయు

సంతసించుటయు నంత నాజనకుఁ డట్లు పరితుష్టుం డైయున్న
యమ్మహీపాలునకు మనోహరం బైన రత్నోపాయనంబు
నట్టి యాతనిచే నాశబరేశ్వరున కశేషాటవీరాజ్యంబునకు
నాధిపత్యంబు నిప్పించె; నయ్యనంతరంబున. 148

ఆ. వె. అనుఁగుఁ బత్నియైన యస్మన్మనోవతితోడఁ
ప్రాణమైత్రిపాత్రమైన యట్టి
శబరరాజుతోడ సౌఖ్యంబుగా నుంటి
నచట ధన్యతముఁడ నగుచు నేను. 149

తే. ఆ శబరవల్లభుండును నాత్మదేశ
గమనమున వేడ్కఁ గొనక, నాకడన నిల్చి
చిరము మద్గృహమందు వసింపఁ దొడఁగె
నాత్మబంధులకంటె నత్యాప్తుఁ డగుచు. 150

వ. అట్టి యాసమయంబున. 151

ఆ. వె. ఒకరి కొకరు కూర్మి నుపకృతు లెన్నని
చేసికొనియుఁ దృప్తిఁ జెంద కేము
కలసి మెలసి సుఖముగా నుండఁ గాలంబు
గడచె మాకుఁ జెలిమి పొదువు గాఁగ. 152

వ. పదంపడి యచిరకాలంబునంద బహిర్గతం బైన మదీయ
కృత్స్న ఫల మహోత్సవంబు చందంబున నమ్మనోవతియందు
నాకొక్క కుమారుం డుదయించుటయు నేనతనికి హిరణ్య
దత్తుం డని పేరువెట్టి యాతండు కాలక్రమంబునఁ బరివర్ధితుం

డైన పిమ్మట నుచితవిద్యలం గఱపించి పరిణయం బొనరిం
చితి; నంత నతివృద్ధుం డైయున్న మజ్జనకుం డయ్యాది గనుం
గొని నంతసించి యంతటితోఁ దన జీవితఫలం బంతయు
సంపూర్ణం బయ్యె నని భావించుచు భార్యాసమేతంబుగా
దేహోత్సర్జనంబుఁ గావించుపొంటె భాగీరథీతీరంబున కరిగె
నాసమయంబున. 153

సీ. అనుఁగుఁ దల్లియుఁ దండ్రియును నట్లు సనినఁ ద
చ్ఛోకంబుచే నేను వ్యాకులుండ
నై యుండ నపుడు మదాప్తబంధువులు నా
కనుకూలవరణి ధైర్యంబుఁ గొలిపి;
రంత నే వారి ధైర్యాలాపములఁ దేఱి
మద్గృహభారంబు మరలఁ దాల్చి
యొకవంకఁ బ్రియసతీ వికచముగ్ధముఖాబ్జ
దర్శనోత్సవము మోదంబుఁ గూర్ప

తే. మఱియు వేఱొక్కవంక నమ్మహితశబర
నాథ సాంగత్య మది మహానంద మొసఁగఁ
దృప్తహృదయుండనై వినోదింపఁ గంటి
నేమని వచింతు నాఁటి నాయెలమి కలిమి? 154

తే. చనియె నా కాదినంబులు నమధికాత్మ
నందనానందములు, మహోన్నతకళత్రి

భావసుమనోజ్ఞములు, సుహృద్వరసమాగ
మాతిసుఖములు నగుచు సిద్ధాధిపసుత! 155

వ. అంత నేను కాలక్రమంబునఁ బ్రవృద్ధ వయస్కుండ నగు
టయు నాయందలి ప్రీతివశంబునం జేసి పుత్త్రకా! నీవింకను
గృహంబునందయుండ నేల? యీతపోవనంబున కరు
గఁజనదే యని హితంబు చెప్పుచున్నదియుం బోలె వార్ధక్యం
బు నాచిబుకంబుఁ గొనుటయు దానంజేసి నే నాతండ్రియును సము
త్పన్న వైరాగ్యుండనై. 156

చ. వనమున కేఁగ నెంచి గుణవత్తరుఁడై విలసిల్లుచున్న మ
త్తనయుఁ గుటుంబభారవహనన్నియమించి మదీయ పత్ని న
న్ననుగమియింప దానిఁ గొని యయ్యెడఁ బుణ్యనదీనదంబులన్
గనుచుఁ దపోవనంబుల నగంబుల నుంగనుఁగొంచు వేడ్కతోన్

క. కాలంజర నామకమై
గ్రాలెడు శైలోత్తమంబు కడ కేఁగి యటన్
గాలంబు పుచ్చుచుండఁగ
నాలో నామిత్త్రవర్యుఁ డాశబరుండున్. 158

తే. నాయెడం గల్గు కూర్మి నన్ బాయలేక
తన యరణ్య రాజ్యాధిపత్యంబు నెల్ల
విడిచి తానును నావెంట వెడలవచ్చె
నంత మే మెల్లవారము నట్టులుండ. 159

వ. అంతలో నాకుఁ బూర్వజన్మ విద్యాధరత్వంబును, లబ్ధావ
సానం బైన శంకరశాపంబును స్మృతిగోచరంబు లగుటయు
నే నప్పు డదియంతయు నా ప్రియధర్మపత్ని యైన మనోవతికిని
మదీయప్రాణమిత్రం బైన శబరాధిపునకును దెలియంబలికి
యమ్మానవశరీరంబు విడువందలంచుచు. 160

ఉ. ఎంతయుభక్తితోడఁ బరమేశ్వరు నెమ్మదిఁ బాదుకొల్పి 'యి
క్కాంతయు నీయనుంగుఁ జెలికాఁడును నీడక నాకు వెండి జ
న్మాంతరమందు సైతి మిటు లర్థికళత్రము నా ప్రమిత్రమై
సంతతసౌఖ్యమోదములుసల్పుచు నుండురుగాతమర్త్యలిక!'

చ. అని తలపోసికొంచు సముదగ్రతదున్నతభూధరేంద్రశృం
గనికటభూమినుండి పడి గ్రక్కునమేను వాలంగితిన్ సుహృ
త్తును సహధర్మచారిణియుఁ దోడన నాక్రియ నాచరించి త
త్తనువులు వీడి నాచనుపథంబున వారును వెంబడింపఁగాన్.

తే. అట్టి యూనేనె యోయి సిద్ధాధినాథ
తనయ! యిపుడు జీమూతవాహనుఁ డనంగ
వెలసినాఁడ విద్యాధరకులమునందు
వెండి యిబ్భంగి జాతిస్మరుండ నగుచు. 163

క. ఈవే యా శబరేంద్రుఁడ
వీ వసువున మరలఁ బార్వతీశ్వరకృప మి
త్త్రావసు వనంగ నీవి
శ్వావసు పను సిద్ధపతికి సత్పుత్త్రుఁడవై. 164

తే. తనరుచుంటివి; మిత్త్రావసూ! వినుము మఱియు
నమ్మనోవతి నాకు నెయ్యంపు గృహిణి
యదియు నీజన్మమున నిట్టు లుదయమయ్యె
మలయవతి యనుపేర నీచెలియ లగుచు. 165

వ. కావున నివ్విధంబున నీతోఁడంబుట్టువు నాకుఁ బూర్వజన్మ ధర్మపత్నియై యున్నయది; నీవును నాకుఁ బూర్వజన్మ మిత్త్రుండవై యున్నవాఁడవు; అకతంబున నేనిప్పు డీకన్నియం బెండ్లియాడుట యుక్తంబయి యున్నయది; యది యట్లున్నను నీవు మున్ముందు నాజననీజనకుల కడకరిగి యీ వృత్తాంతంబు వారికి నివేదింపుము; వారిందుల కంగీకరింతు రేని నీయీప్సితంబు తప్పక సిద్ధింపంగలదని యిట్లా జీమూతవాహనుండు పలికిన విని సంప్రీతమనస్కుండై చని మిత్త్రావసుం డది యంతయు నతనితల్లిదండ్రుల కెఱింగించుటయు నంత, వారును దదీయవచనంబు నభినందించి యంగీకరించి; రప్పు డమ్మిత్త్రావసుండు మిక్కిలి సంతసించుచుఁ దన తలిదండ్రులపాలికిం జని యయ్యర్థంబు వారలకును విన్నవించెఁ దదనంతరంబున:— 166

తే. వారలును నీప్సితవరసంపత్తి కలరి
యనుమతించుటయును, దనయభిమతంబు
సిద్ధిఁ జెందె నటంచుఁ దత్సిద్ధరాజ
పుత్త్రుఁ డెంతయు వేడుక పొదలుకొనఁగ. 167

వ. తనచెలియలి వివాహమహోత్సవంబునకు వలయుసమస్తసం భారమ్ములును సమకట్టించె; నంత నొక శుభదివసంబున. 168

క. జీమూతవాహనుం డ
త్యామోద మెసంగుచుండ నమ్మలయవతీ
కోమలపాణి యథావిధి
గా మూము యొనఁగఁ గొనియెఁ గౌతుక మొప్పన్. 169

వ. ఇవ్విధంబున నజ్జీమూతవాహనుండు మలయవతీ పాణిగ్రహ ణంబుఁ గావించుటయు నాసమయంబున సిద్ధచారణవిద్యా ధర గంధర్వాదిసమస్తఖేచరవర్గంబులు నచ్చోటం గూడు కొని యాడుచుం బాడుచు నత్యంత వైభవంబుగా మహో త్సవంబుఁ గావించి రంత నిట్లు కృతోద్వాహుండైన జీమూ తవాహనుం డమ్మలయాచలంబునందు నిజవధూసమేతుండై సుఖంబుండి పదంపడి యొకానొక దివసంబున. 170

క. బావయు మిత్త్రము నగు మి
త్త్రావసుతో నికట రమ్యతరజలనిధి వే
లావనభాగ విహారే
చ్ఛావశమునఁ జనియె నట సంతస మెసఁగన్. 171

సీ. చని, యవ్వనధితీరమున నొక్క చో నొక్క
పురుషుని యౌవనభూషితాంగు
'హాపుత్త్రకా! పుత్త్రకా!' యంచు విలపించు
జనయిత్రి నోదార్చి యనుపువాని

నుద్విగ్న హృదయుఁడై యుండియు సహజధై
ర్య స్థైర్యములు విడనట్టి వాని
ననుయాయి నై వచ్చి యమభటు నట్లు వే
ఱొకఁడు తన్నచోటనున్న యొక్క

తే. పృథు సమున్నతశిలమీఁద విడిచిపోవ
నంతనో యింతనో వచ్చునట్టి మృత్యు
వున కెదురుచూచువానిఁ గన్గొని సుశీఘ్ర
గతి నచటి కేఁగి యిట్లను నతనితోడ. 172

ఉ. ఎవ్వఁడ వీవు? నీజనని యేమిటికిఁగతి విహ్వలించుచున్
నెవ్వగఁ జెందె? నేల యిటు నీవును ఖిన్నతఁ జెందియుంటి? నీ
కెవ్విధమైన చేటొదవె? నేమి యొనర్పఁగ నిందు నిల్చితి?
నీవిషయంబు నాకు వచియింపఁగ నౌనె కుమార! నావుడున్.

వ. అతండును జీమూతవాహనునకుఁ దనవృత్తాంతం బిట్లు సెప్పం
దొడంగె; మహాత్మా! తొల్లి కశ్యపప్రజాపతికిఁ గద్రువయు ని
యును వినతయనియు నిరువురు భార్యలుండువా; రందాద్య
మైన క్రమన కథాప్రసంగంబున సూర్యాశ్వంబులు శ్యామ
లవర్ణంబు లనిన రెండవదైన వినత యది యట్లుకా, దవి
ధవళవర్ణంబులనియె; నంత నయ్యర్థంబున వార లిరువురు
నొండొరులతో వివాదం బొనరించి యన్యోన్యదాస్యంబు
పణంబుగా నొడ్డి రయ్యనంతరంబున:— 174

క. విజయార్థిని యై కద్రువ
నిజతనయులఁ బన్నగముల నియమించెన్ వా
రిజమిత్రహయంబుల న
క్కజముగ నసితాంగకములు గా నొనరింపన్. 175

తే. అంతఁ బన్నగు లాయమ యాజ్ఞఁ జేసి
యరిగి నిజవిష పూత్కారభరమువలన
మలినములు చేసి రర్కాశ్వములఁ గరంబు
వెల్లనై సాజముగ నుల్లసిల్లువాని. 176

వ. అంత. 177

తే. కద్రువయు నవ్విధమున నాకస్మికముగ
నల్లఁబాఱిన యాదిననాథు తురగ
ములను గాన్పించి కైతవమ్మున జయించి
వినతఁ దనదాసిగాఁ జేసికొనియె నకట! 178

క. ఎఱిఁగియుఁ బంతము విడువరు
పెఱపొలఁతుల యింపు సొంపు పెంపుం గని యో
ర్వరు; కపటములను వెఱవరు
గఱితలు తొల్లింటినుండి; కష్టంబుగదా! 179

వ. అది యట్లుండె నయ్యనంతరంబున. 180

తే. ఆత్మజననికిఁ జేకూఱినట్టిపాటు
వినతకొమరుండు గరుడుండు విని చని బత్తి

మాలుకొనెఁ గద్రువకుఁ దన మదిని జాలి
పోడము నిజమాతృదాస్యవిముక్తి పొంటె. 181

వ. పదంపడి యక్కడు నీనకొడుకు లగు నాగు లెల్లరుం గూడి
యాలోచించి యతని కిట్లనిరి. 182

క. ఓ వినతా ప్రియనందన!
దేవత లమృతంబు నడయఁ దివిరి పయఃపా
రావారముఁ ద్రచ్చెద; రటు
గావున నీ వచటి కరిగి కడు వేగమునన్. 183

తే. ఆ సుధం దెచ్చి ప్రతివస్తు వగు తెఱఁగున
మాకొసఁగి యతనిప్రియమాత దీనిఁ
దోడుకొనిపొమ్ము; నీ వతిదోర్బలంబు
గల్గువాఁడవు నీ కెంత కార్య మిద్ది? 184

క. అని పలికినఁ బన్నాగవ
చనములు విని గరుడి సంభ్రమముగఁ బయోహా
రినిధికడ కరిగి యటఁ దన
యనుపమపౌరుషముఁ జూప నారంభించెన్. 185

ఉ. అంతఁ దదీయ నిస్తుల పరాక్రమభంగికి సంతసించి శ్రీ
కాంతుఁడు విష్ణుదేవుఁడు మొగంబున లేనగవొప్ప నగ్గరు
త్మంతుని జూచి యోభువనమాన్యపరాక్రమ! నీదు విక్రమా
క్రాంతికి మెచ్చితిన్ వర మొకండు వరింపుము; నీకొసంగెదన్.

ఉ. నావుడు సూనృతదాస్యపరిణద్ధ వివృద్ధరుషా సముత్తప
ద్భావుఁడు పక్షివల్లభుఁడు ప్రాంజలియై వినయంబుతోడ నో
దేవర! కాద్రవేయులు మదీయవిరోధులు నాగు; లయ్యన
ద్భావులు నాకు నిత్యమును భక్ష్యులుగా వరమీఁగదే కృపన్

వ. అని ప్రార్థించె; నంత నమ్మహావిష్ణుండును ప్రసన్నచిత్తుండై
యట్ల యగుంగావుత మని యనుగ్రహించెఁ బదంపడి
యవ్వైనతేయుండు తనవీర్యాతిరేకంబున నాదితేయుల నెల్లర
నిర్జించి నిజభుజార్జితం బైన యమృతభాండంబుం గొని పఱ
వం దొడఁగుటయు నంత విదితవృత్తాంతుం డైన శక్రుం డతని
సన్నిధి కరిగి. 188

క. విహగేంద్ర! దుష్టులగు న
య్యహులకు నీయమృత మీయ నగునయ్య! కృపా
మహితాత్మ! భవత్కృతి ని
ర్వహణమునక యైన నిది యవశ్యముఁ గొనుమీ! 189

వ. తత్కార్య నిర్వహణానంతరంబున:— 190

ఆ.వె. పన్నగములనోటఁ బడకుండ నెండియు
నేను దీని నంగ్రహింప నేర్చు
నట్లనుగ్రహింపు; మాదితేయుల యెడఁ
గరుణసేయు ముచితకార్యదక్ష! 191

క. అనవుఁడు నది విని వినతా
తనయుం డట్లే యటంచుఁ దదమృతకలశం

బును గొని నాగులపాలికిఁ
జని విష్ణువరప్రసాద సంపన్నుండై. 193

వ. ఇట్లు చని హరివరప్రభావభీతాత్మకులును ముగ్ధులునై యున్న యప్పన్నగులు తన్నుంగని వెఱచఱచి పఱవం బోవ వారలఁ దఱియం బోవక గరుడుం డిట్లనియె. 193

క. ఇదె యమృతముఁ గొని వచ్చితి
ముదమున మాజనని దాస్యముం దొలఁచి దురా
సదమగు దీనిం గొనుఁ డటు
లదవదపడనేల నిలువుఁ డహివరులారా! 194

తే. వినుఁడు ననుఁ దఱియఁగ మీకు వెఱపయేని
దీని సుపవిత్ర దర్భలపై నిడియెద
నిచట; మాజననిం గొని యే నరిగిన
వెనుకఁ జనుదెంచి యీసుధం గొనుఁడు మీరు. 195

ఆ.వె. అని వచింప నాగు లందుల కొడఁబడి
రంత వైనతేయుఁ డమృతకలశ
మచట దర్భసంస్తరాంతరంబున నిల్పి
విడిచి పుచ్చి రహులు వినత నపుడు. 196

క. ఈగతి జననీదాస్యము
నీఁగి కృతార్థుఁ డయి గరుడుఁ డేఁగ గతభయో
ద్వేగు లయి నాగు లమృతము
భాగించి భుజింప నానపడి చనులోనన్. 197

మ. సురలోకేశ్వరుఁడైన యింద్రుఁడు వశిష్ఠోత్తంభితాంఘ్రియుగ్మర
స్సురవర్గంబులు నైజశక్తి మహిమన్ సంభ్రాంతిముల్ గాఁగ నా
స్వర నిక్షిప్త సుధాఘటంబుఁ గొని చేతఃప్రీతిమై లంఘితాం
బరమార్గుండయి యేఁగె స్వర్గపురి దేవవ్రాతము ప్పొంగఁగాన్.

వ. అంత నవ్విషధరంబు లన్నియు నితాంత విషణ్ణహృదయంబు లై యయ్యెడ నొకవేళ నొకింత యమృతద్రవలేశం బేని చిక్కియుండదో యని తలంచి యక్కుశాస్తరణంబు నాకం దొడంగ; నక్కుశంబుల వాఁడి నాలుకలు చీలిక లగుటం జేసి వానికి వ్యర్థంబుగా ద్విజిహ్వత్వంబు మాత్రము సిద్ధించె. 199

ఆ.వె. అధికలోభచిత్తులై యోసమయు చేష్ట
పనులు సేయఁదొడఁగరు జనులు కాన
నరసి మూఁడ నొక్క యుపహాస్యతయె కాక
వేఱె యొక ఫలంబు గూరునొక్కొ. 200

వ. ఇవ్విధంబున నమృతభాండాపహరణంబు లైన యనంతరంబునఁ దదీయ వైరియగు తార్క్ష్యుండు హరివనంబులంబునం జేసి శేష తేవనంబుఁ బట్టి భక్షింపం దొడంగ; నప్పు డంతయ యప్పాతంబునం జేసి పాతాళభువనంబున రాజిలు నిలయంబు భయాతిరేకంబునం గలంగి నిర్జీవం బగుచుండెఁ బన్నగగర్భంబులు విచ్ఛిన్నంబులై పరిభ్రష్టంబులుగాఁ జాగె; నాగసమూహంబు నలుగుండువడి నశింపఁ గడంగె; నిత్తెఱంగున భోగిభువనంబెల్ల విప్లవభవనంబై యుండం గనుంగొని భుజగేశ్వరుండగు

వాసుకి యేలిక నుపేక్షించిన సమస్తనాగలోకంబు నొక్కొ-
క్కమాఱ నశించునని యును నమున విరోధియగు పన్నగేశ్వరుండు
మహోగ్ర దోర్బలసమేతుం డగుటయు జూచి తల్లడంబ
యున్వేన చేయుచుం బ్రార్థించి యతనితో నిర్బంధంబున నొక్కొ-
క్కసమయంబుఁ గావించుకొనియె; నది యెట్లనిన:— 201

క. దినదినము నొక్కనాగునిఁ
బనిచెదఁ బక్షీంద్ర! నీకు భక్ష్యంబుగ న
వ్వననిధి పులినస్థలిఁ గల
ఘనతరశైల కడనుఁ దప్పక యథార్థముగాన. 202

క. పాతాళభువనమున కీ
వే తెఱఁగునఁ బ్రతిదినంబు నేమిటికి మహా
పాతంబుగ రా, భుజగ
వ్రాతము మ్రగ్గంగ భీతివడి నశియింపన్? 203

వ. ఈనాగకులం బంతయు నిట్లొక్క పెట్టున నిట్టె యచిరకా-
లంబునందు సంక్షయంబు నొందుటవలన నీకు స్వార్థంబును
జెడిపోవుఁగాదే? యని యిట్లు వాసుకి సముచితప్రకారంబున
నడిగిన విని వల్లెయని గరుడుండు ప్రత్యహంబును దన్సే-
వితుండైన యొక్కొక్క-నాగునిం గ్రమంబుగ భుజింప
నుపక్రమించె; నీ క్రమంబున నిచ్చట నసంఖ్యాకంబైన
ఫణిలోకంబు సంక్షయంబు నొందె; నేనును శంఖచూడుం
డను పేరంబరఁగు నొక్క నాగకుమారుండ; నదీర్ఘాయు

ష్కుండ నగుటం జేసి నేఁడు నావంతు వచ్చెం; గావున గరుడున కాహారం బగుపొంటె నాగరాజనిదేశంబున నేనీ వధ్యశిల నధిష్ఠింపవలసిన వాఁడనైతి; నిట్టి నన్నుం గనుం గొని పుత్త్రవాత్సల్యాతిశయంబున మాతల్లియు నవ్విధం బున శోకింపవలసి వచ్చె; నని యిట్లు శంఖచూడుండు చెప్పిన విని. 204

తే. వగవు నిగుడఁగ జీమూతవాహనుండు
కటకటం బడి యాపన్నగసుకుమారు
భవ్యసుమనోజ్ఞతారుణ్యభాసమాను
శంఖచూడునిఁ గనుఁగొని జాలి నొంది. 205

వ. అతని కిట్లనియె. 206

మ. అకటా! యెంత యశస్వియో ఫణికులాధ్యక్షత్వముం గన్న
వాసుకి? నిత్యంబుఁ దనంతఁ దానిటు ప్రజాక్షోభంబుగాఁ
దద్వైరోధికి భుక్త్యర్థము వచ్చునే ప్రజలఁ? జింతింపంగ నీపాటిర
క్షకుఁ దా నేటికిఁ బూనఁగావలయు రాజత్వంబు సర్పాళికిన్?

క. దక్షుండగు నేడ శత్రుల
శిక్షింపఁగ వలయుఁ, బ్రజలు చేడ్పడకుండన్
రక్షింప వలయుఁ గాకిటు
భక్షింపఁగఁ బుత్తురే విపక్షుల కకటా! 208

క. తన్నేల తొలుత గరుడున
కన్నముగా నీయఁడయ్యె? ననమర్థుండై

కన్నార నిల్లు కనుఁగొను
చున్న స్వామిభక్తుఁ డొకఁడు శూరాగ్రణిఁ డహో! 209

వ. ఇదియు నిట్లుండె. 210

చ. కృతమతియైనవాఁడు నయ్యదితికిన్ మహాత్ముఁడు కశ్యప
ప్రజాపతికిని బుత్త్రుఁడై పొడమి పక్షివిభుం డతఁ డేల యిట్టి
దుష్కృతికిఁ గడంగెఁ బొట్టకయి? కేవలమున్ మహనీయు
లైన సన్మతులకు నైన మెంతటి ఘనంబగు మోహమొ
చింతసేయఁగన్! 211

వ. అయిన నగుంగాక. 212

ఆ.వె. నేఁటి కొఱకని నన్న నిను నేను రక్షింతుఁ
బక్షివల్లభునకుఁ బారణముగ
నాశరీర మొసఁగి నాగకుమార! మి
త్త్రము! విషాద ముడుగు! మనులినాత్మ! 213

వ. అనిన నది విని శంఖచూడుండును ధైర్యాతిశయంబు నవ
లంబించి యాజీమూతవాహనున కిట్లనియె. 214

తే. వలదు వలదు! మహాసత్త్వ! పలుకఁ బోకు
మిట్లు వెండియు; నిది నే సహింపఁజాలఁ
గాచఖండంబునకు మాఱ్కి కమణిఁ గోలు
పోవు టుచితంబుగా దొకప్పుడును వినుము! 215

తే. నశ్వరం బైన ప్రాణంబున కిపు డిట్లు
నెఱచి మహాత్మ! నిను బలివెట్టి వెడలఁ

గులము వారెల్ల నే మనుకొందుర్ నన్నుఁ?
గలుగదే తిరమగు కళంకంబు నాకు? 216

క. కుల మెల్లఁ జెడెడు తఱి నా
కుల మతి నే నొక్కరుండఁ గొంకుచు జీవ
మ్ములు నిలువఁ బెట్టుకొని యీ
వల నెవ్వా ళ్లనుభవింపవచ్చు సుఖంబుల్? 217

వ. కావున నీవు నాయెడల దయాళుండవై నన్ను రక్షింప వలవ; దని చెప్పి సాధుచిత్తుండైన శంఖచూడుండు దా జీమూతవాహనుని వారించి యింక నొక్క క్షణకాలంబునకు గరుడుండు సనుదెంచువేళ యగు నని తలంచి యీలోపలఁ దద్వార్ధితీరవర్తి యగు గోకర్ణేశ్వరు దన యంత్యకాలంబునం దొక్కపరి మ్రొక్కి చనుదేర నరిగె; నంత నతం డట్లరుగం జూచి కారుణ్యనిధానం బైన యజ్జీమూతవాహనుండు తా నాత్మార్పణంబుఁ గావించి యతనిం గాపాడ నవకాశంబు చేకూరె నని యెంచి తన మనంబున సంతసించుచు స్వీయుక్తి విశేషంబున నవ్వృత్తాంతం బంతయు నతి శీఘ్రంబుగఁ దన బావ మిత్రావసుండు మఱపుఁ గొనంజేసి కార్యాంతరాపదేశంబున నతని నింటి కనిచెఁ; బదంపడి యయ్యుత్తరక్షణంబునందు. 218

చ. వడిఁ బఱతెంచినచ్చు ఖగవల్లభు పక్ష సముత్థవాయువుల్
సుడిగొనఁదత్సుసత్త్వమునుజూచిన యచ్చెరుపాటునం బలెన్

చ. వడిఁ బఱతెంచి వచ్చి ఖగవల్లభుపక్ష సముత్థవాయువుల్
సుడిగొనఁ దత్సనత్త్వమునుజూచినయచ్చెరుపాటునంబరెన్
బుడమియుఘూర్ణిలం దొడఁగె భూరితర ధ్వనియుప్పతిల్లె న
ల్గడలను; దాని సంతతియును గన్గొని నిర్గతసంశయాత్ముఁడై.

తే. ఉరగలోకాంతకుఁడు వచ్చుచుండు టెఱిఁగి
పరజనార్త్యనుకంపి నిర్భయ నిరూఢ
భావకలితుఁ డాజీమూతవాహనుండు
తత్క్షణము యేఁగి నిల్చె వధ్యశిలమీఁద. 220

వ. అంతఁ దదుత్తరక్షణంబునందు గరుడుండు స్వచ్ఛాయాచ్ఛాదిత
నభోమండలుండై చనుదెంచి యయ్యెడ వాని నిజతీక్ష్ణతర
చంచూపుటంబున సముగ్రహాసత్వంబుగఁ గఱచి పట్టుకొని. 221

క. తొరఁగెడు నెత్తురు ధగద్ధ
వరుసగ నెసఁగెడు జాలువాఱన్, దెగి త
చ్ఛిరమునఁ గల చూడామణి
దొరలి పుడమిఁ బడఁగ నతనిఁ దోడ్కొని పఱచెన్. 222

వ. ఇట్లు పఱచి యతని నమ్మలయగిరి శిఖరంబునం బెట్టుకొని
గరుడుండు తనతీక్ష్ణతుండంబునం బొడిచికొని తినఁదొడంగ;
నాసమయంబున నభస్స్థలంబునుండి యనుపమానంబైన
యొక్క ప్రసూనవర్షంబు వర్షించె; నప్పు డప్పూలవానం
గనుంగొని తార్క్ష్యుం డిది యేమి యని విస్మయభ్రాంతుం
డగుచుండె; నింతలో నచ్చట నాశంఖచూడుండును గోకర్ణ

శ్వరుం దన పుత్త్రలోకసుఖావాప్తిగా నర్పించి వచ్చి రుధిరాసార సంసిక్తంబైయున్న యావధ్య శిలాతలంబు నవలోకించి.

తే. అక్కటా! మన్నిమిత్తమై యమ్మహాత్ముఁ
డప్పతంగేశ్వరునకుఁ దన్నర్పణంబు
చేసికొని ధన్యతముఁ డయ్యెఁ; జీ! మదీయ
జీవితం బిది వ్యర్థమై చెడియెఁగాదె? 224

వ. ఈస్వల్పకాలంబునం దార్క్ష్యుం డాతని నెచ్చటికిఁ గొని పోయి యుండు? నొకవేళ నతం డీప్రాంతంబునఁ జిక్కినం జిక్క వచ్చు; నన్వేషించెదంగాక యని యతి త్వరితంబుగఁ దద్రక్తధార ననుసరించి యరిగె; నీలోపల నక్కడ నజ్జీమూతవాహనుండు. 225

క. నొగులక పొగులక మదిలో
దిగు లొందక గరుడి పొడిచి తినుచున్నను నె
మ్మొగమునఁ బ్రహర్ష భావం
బిగురొత్తం గూరుచుండ వీక్షించి వెసన్. 226

ఆ.వె. పక్షివిభుఁడు వెఱఁగు పడి యమ్మహాసత్త్వ
శాలిఁ దినుట మాని సంశయంబు
గదుర నెమ్మనమునఁ గుదురుగా నిబ్భంగిఁ
దలఁపఁ జొచ్చె మనసు కలఁత నొంద. 227

ఉ. నాగుఁడుగాఁ డితం డరసినన్ దృఢనిశ్చయుఁ డెవ్వఁడో మహా
భాగుఁడుగాని, మున్ దినిన పన్నగు లెవ్వరు నింత నిర్గతో

ద్వేగత నిల్వఁ రేరి నిజనిష్ఫలకాలమునందు నీతఁ డీ
లాగయి యున్నవాఁ డనికలస్థితి నేమి విచిత్రమో కదా ?

వ. అని యిట్లు తన యంతర్గతంబున విమర్శించుచున్న యాగరు
త్మంతుం గనుంగొని జీమూతవాహనుండు తానట్టి కష్ట స్థితి
యందుండియు నిజాభీష్టంబు నెఱవేఱుపొందుట నతనితో నిట్ల
నియె. 229

తే. ఖగకులాధీశ ! నా మేనఁ గలవు మాంస
శోణితము లింకనున్ రసశోభితములు
నీ వతృప్తుండ వయ్యు మానితి వి దేల
కుడువ కాకస్మికముగ నిమ్యుడ? మహాత్మ ! 230

క. ఈమాంసము నీకెత్తురు
నీమానస తృప్తిపొందు నిత్తష్టము; లో
స్వామీ ! సంశయపడ నే
లా? మెసవుము కడుపు నిండున ట్లివి యెల్లన్. 231

వ. అనిన నది విని యుప్పక్షిరాజు మహాశ్చర్య వశగుండై యా
జీమూతవాహనుం గనుంగొని యిట్లనియె. 232

తే. గుణవదుత్తమ ! నీవు నాగుని విధముఁ
గానగాకుంటి వెవఁడవో గాని, నాకుఁ
దెలియఁ జెప్పుము వేగ నీకలతెఱఁగు
నంత దనుకను నిన్ను నే నంట నింక! 233

ఉ. నావుడు జాలమేల? ఖగనాయక! నాగుఁడనే; భుజింపు; స
ద్భావముతోడఁ దొల్త ననుఁ బట్టి భుజింపఁగఁ బూనినాఁడ; వి
ట్లీవిధుఁడప్పునిన్ విడువ నేఁటికిఁ? బూనినకార్య, మార్య, లా
హా! విడువం దలంతురె సమాప్తము సేయక సంశయాత్మతన్?

తే. అనుచు జీమూతవాహనుం డాఖగేంద్రు
తోడ నిబ్భంగి సుచితోక్తు లాడుచుండ
నంతలో శంఖచూడుఁ డాచెంత కరిగి
దవ్వులన యుండి వారి నిద్దఱను గాంచి. 235

క. రిత్తగ నీయుత్తమ జనుఁ
డిత్తెఱఁగునఁ గూలియు చుండెనే? యనుచుఁ గడుం
దత్తఱము దోఁపఁ జేరెలుఁ
గెత్తి విహంగేశుతోడ నిట్లని పలికెన్. 236

తే. అతఁడు నాగుఁడు గాఁడు విహంగనాథ!
వలదు వలదు భుజింపఁగా వలవ దతని;
నాగుఁడను నేను వచ్చుచున్నాఁడ నిదిగోఁ
దినుము నను నీవు నీతృప్తి దీఱునట్లు! 237

క. కనుఁగొనవైతివి కశ్యప
తనయా! నీవింత భ్రాంతిఁ దవిలితి వేలా?
యనఘాత్ము నితనిఁ బన్నగుఁ
డని భ్రమసితివోటు? యుక్తమా? యుడుగు మిఁకన్! 238

వ. అని యివ్విధంబున నాశంఖచూడుం డాక్రోశింపఁ దొడంగిన
నది విని యాఖగేశ్వరుండు మిగుల విభ్రాంతుండై యుం
డుటయు నంత జీమూతవాహనుండును దనవాంఛితార్థంబు
నెఱవేఱదయ్యె నని ఖేదింపం దొడంగెఁ; బదంపడి యన్యో
న్యసమాలాపక్రమంబున నగ్గరుత్మంతుం డతని విద్యాధరా
ధీశుండైన జీమూతవాహనుం డని యెఱింగి యజ్ఞానవశం
బునఁ దానట్టి మహానీయు భక్షించి నందుల కెంతయు వగ
చుచుఁ దనమనంబున నిట్లు పరితపింపం దొడంగె. 239

తే. అక్కటా! యే నృశంసుండనై యనల్ప
ఘోరదుష్కృతి కొడిగట్టుకొంటి నిట్లు;
వగవ నేమిటి కిన్మార్గవర్తనులకుఁ
బాప మొదవుట యది సులభంబకాదె? 240

ఆ.వె. పరునికొఱకుఁ దనదుప్రాణ మర్పించిన
ఘనుఁ డితం డొకండ కాఁడె? ధన్య
తముఁడు, వినుతిసేయఁ దగువాఁడు, సత్పుణ్య
ఫలము ననుభవింపవలయువాఁడు! 241

క. నా దను నజ్ఞానంబున
నేదియుఁ గావింపనేర కెప్పుడు నఘసం
పాదనము సేయు విశ్వము
నీదమితేంద్రియుఁ డధఃకరించెం గాదే? 242

వ. అని యిట్లనేకవిధంబులం జింతించి గరుత్మంతుం డత్యంత

పశ్చాత్తాపసంతప్తుండై యాత్మపాప శుద్ధిపొంటె నగ్నిప్రవే
శంబు సేయ నుంకించుటయు నంత నజ్జీమూతవాహనుం డత
నిం గనుంగొని. 243

క. ఉడుగుము పక్షీశ్వర ! వెత
గుడుచుచు నీవిట్టి పనులకున్ గడఁగకు మి
య్యెడ నిజముగఁ బాపమ్మున
కడలు వొడమెనేని చెప్పు నది వినఁగదవే ! 244

వ. అది యెద్ది యనిన ? 245

క. మరల నిఁకెన్నఁడు నీ వి
ట్లురగముల భుజింపఁదలఁపకుండుము; మదిలోఁ
గర మనుతాపముఁ గొను మీ
పరికి న్నీ తినిన నాగసంతతి కనఘా ! 246

వ. ఇదియ నీచేసినపాపంబునకుఁ బ్రతీకారంబు; పాపాత్ములైన
వారు తాము చేయు పాపకృత్యంబులు నుడిగి మున్ను చేసి
యున్న పాపంబులకుఁ బశ్చాత్తాపంబుఁ గొనుటయె తత్పాప
పరిహారంబునకుఁ బరమప్రతిక్రియ యని మునులవలన వినం
బడుఁ; గావున నీ వట్లొనర్పు; మొండొక్క తలంపు సేయుట
వ్యర్థం; బని యిట్లు సర్వభూతానుకంపియైన యజ్జీమూత
వాహనుండు వలికిన విని యాతార్క్ష్యుండు మహాత్మా! యట్ల
సేయువాఁడ నని యవ్వాక్యంబులు గురువచనంబులుంబోలెఁ
బరిగ్రహించి. 247

గీ. అరిగె నాకపురంబున కతిజవమున
నమృతముం గొని తెచ్చి క్షతాంగు నతని
నస్థిశేషులై మిగిలిన యన్యభుజగ
వరుల నెండియు బ్రతికించు వాంఛఁ జేసి. 248

సీ. అంత జీమూతవాహనసతీ సద్భక్తి
సంతుష్టయైన యాశంభురాణి
గౌరీమహాదేవి కరుణ సాక్షాత్కార
మొనరించి యమృతధారోక్షణమున
జీమూతవాహను నంసిక్తుఁ జేసెను; దాన
నధికతరోద్భూత మైనకాంతి
వెలయఁ దదంగముల్ విలసిల్లె సానంద
దైవత దుందుభి ధ్వనులతోడ

గీ. నతఁడు స్వస్థోత్థితుం డయ్యె; నంతలోన
వైనతేయుండు సుధఁ గొని వచ్చి యాభ్ర
మండలమునుండి వర్షించె మహిఁ దదబ్ధి
తటమునం దెల్లపట్టులుఁ దడియునట్లు. 249

వ. అయ్యమృతవర్షంబున సమస్త పన్నగులును బునర్జీవితులై లేచి; రప్పు డవ్వేలావనం బంతయు భూరిభుజంగసంకులం బును, వినిర్ముక్త వైనతేయభయంబు నై జీమూతవాహనా లోకనార్థంబు చనుదెంచిన పాతాళలోకంబు చందంబున విరాజిల్లె; నట్టియెడ:— 250

గీ. అక్షయం బైన దేహంబు నట్టి యశముఁ
గని తనర్చు జీమూతవాహనునుదంత
మది సమస్తమ్ము నెఱిఁగి తదాప్తబంధు
గణ మతని నభినందించెఁ గడుముదమున. 251

ఆ. మఱియు, నతని కూర్మిమహిషియుఁ దలిదండ్రు
లును బ్రహృష్టభావమును వహించి;
రవని దుఃఖసముదయము సుఖపరివృత్తిఁ
జెంద నెవరు మోద మందకుండ్రు? 252

వ. పదంపడి శంఖచూడుండును జీమూతవాహన విసృష్టుండై
యథేష్టంబుగా రసాతలంబున కరిగె; నజ్జీమూతవాహనుని
యశోవిభవంబు లోకత్రయావిస్పష్టంబై వెలుంగఁదొడంగె.

సీ. అంతఁ బ్రీతిప్రహృష్టులై సురల్ గరుడునిఁ
బ్రణుతించి మ్రొక్కిరి బహువిధముల
జీమూతవాహనుఁ జిరము విద్వేషించి
యపకృతుల్ సేయు దాయాదు లెల్ల
హైమవతీ సత్కృపాతిశయంబున
సభయులై యాతని సవిధమునకుఁ
జనుదెంచి తొల్లింటి సరణిఁ బదాధిప
త్యముఁ బూన నర్థించి రాదరమున

గీ. నపుడు మలయనగాద్రినుండి నిజాలయ మగు
హిమమహీధరతటమున కేఁగెఁ దల్లి

దండ్రులను మలయవతిని దనదు ప్రాణ
సఖుని మిత్రావసునిఁ గొని సంతసమున. 254

వ. ఇవ్విధంబున జీమూతవాహనుండు మరల నిజావాసంబున
కేఁగి యథాపూర్వంబుగాఁ దన విద్యాధరచక్రవర్తిపదంబు
వహిసి చిరకాల మభీష్టభోగంబు లనుభవించె. 255

గీ. ఇట్లు సకల జగజ్జన హృచ్చమత్కా-
రణాకర మనోజ్ఞతర చరిత్రములు గలిగి
వఱలు వారిని శుభపరంపరలు విడక
యనుసరించు సతంబుఁ దమంతఁ దాము. 256

గీ. అనుచు నిట్లు యౌగంధరాయణుఁడు సెప్ప
ధరణిధవపత్ని వాసవదత్త పూర్ణ
గర్భభరదోహదోదార కడు ముదంబుఁ
గాంచి పదపడి పతిసముత్సుమ్ముఁ జేరి. 257

గీ. భావి విద్యాధరేశ్వర స్వతనుజాత
కథలు తన కిష్టదైవతగణము స్వప్న
సముదయమునఁ బ్రసన్నభావమునఁ దెలుపఁ
గలుప నారాత్రి కడుఁ గౌతుకమ్ము మీఱ. 258

లావాణకలంబకమున

ద్వితీయతరంగము

సమాప్తము.

ఓమ్ !

ఆంధ్ర
కథాసరిత్సాగరము.

నరవాహనదత్త జననలంబకము.

———:o:———

తృతీయ తరంగము

గీ. అవల నొకనాఁడు విజనమ్మునందు సచివ
యుక్తుఁడై వత్సపతి తనయొద్ద నున్న
తఱి మహారాజ్ఞి వాసవదత్త యతని
కిట్టులనె సిగ్గొకించుక నెట్టికొనఁగ.

గీ. ప్రాణనాయక ! యేనుగర్భము ధరించి
నది మొదలు నాకుఁ దద్రిక్షకై నతంబు
హృదయ ముత్తలపడుచుండు నెంతయేని
యెఱుఁగఁ దత్కారణం బది యేమొకాని. 2

సీ. అది యట్టు లుండ, నే నాచింతతో నెట్లొ
నిద్దురఁ జెందితి నేఁటిరాత్రి
యంత స్వప్నమున భస్మాంగరాగసితాంగుఁ
డురుశూల కలిత హస్తోజ్జ్వలుండు

శేఖరీకృతచంద్రరేఖాభిశోభిత
  కపిలజటాబద్ధ ఘనశిరస్కుఁ
డభినవవ్యాఘ్రచర్మాంబరవసనుండు
  నత్కృపాలోకప్రసన్నముఖుఁడు
గీ. నైన యొక దివ్యపూరుషుం డట్టి నాదు
కన్నుదోయికి నెదుట సాక్షాత్కరించి
యల్లనల్లన నాచెంత కరుగుదెంచి
యిట్టు లనియెఁ గృపారసం బుట్టిపడఁగ. 3

వ. పుత్రికా! నీవు భవదీయగర్భరక్షణవిషయంబున నేమియుం జింత గొనకుము. నేనకాదె నీకీగర్భంబు ననుగ్రహించి యున్నవాఁడ? గావున దానిని నేన సంరక్షించుచుండం గలవాఁడ, నిందులకు సందియ మందకుము; నీకుఁ బ్రత్యయంబు గలుగుపొంటె నొక్కనిదర్శనంబు సెప్పుచున్నవాఁడ:— 4

సీ. విను మిది; రేపు నీవిభుసమక్షంబున
  కొక నాతి, తనభర్త నాడిసిపట్టి
కొనివచ్చుఁ దద్దోషమును విన్నవింపంగ;
  నది దుష్టశీల; పాపాత్మురాలు;
నిజబంధుజనముల నిర్బంధమునఁ జేసి
  పతిమీఁద దొసఁగులు పన్ని చెప్పి
వాని నెల్లరియు వధ్యుఁగాఁ జేయింప
  నిచ్చగించినదాట నేవి యేవో

గీ. కల్ల నొడువులు వల్కు నొక్కటియు నందు
సత్య మనుకొనరాదు వత్సా! నిజంబు
దెలియఁదగు వత్సపతి కిది తేటపడఁగ
నెఱుక పఱుపుము మున్ముందె మఱపుగొనక. 5

క. సాధుమతియైన తత్పతి
భూధవుచే దండనమ్ముఁ బొందక, యీదు
ర్మేధ కెడఁదొలఁగి యపగత
బాధుండై బ్రతుకునట్లు పరికింపఁ దగున్. 6

వ. అని యిట్లాదేశించి యమ్మహాత్ముం డంతర్ధానంబు నొందు
టయుఁ దోడన నేనును మేలుకొంటి; నంత, రాత్రియుఁ
దెల్లవాఱె; నని యవ్వాసవదత్తాదేవి యిట్లు వలికిన విని
యచ్చటి వారందఱును విస్మితమనస్కులై యిది యంతయు
సర్వేశ్వరుండైన యీశ్వరుని యనుగ్రహంబ యని తలం
చుచుఁ దత్సంవాదాపేక్షాసక్తహృదయులై యుండిరి; తత్క్ష
ణంబ ప్రతీహారముఖ్యుం డాకస్మికంబుగాఁ జనుదెంచి యా
ర్తానుకంపియైన యవ్వత్సేశ్వరున కిట్లని విన్నవించె. 7

గీ. ప్రభువరా! యెవ్వతో యొక్కపడఁతి బంధు
జన పరీవృతయై తనతనయు లేవు
రనుగమింపఁగ, వివశుఁడైనట్టి భర్తఁ
గొనుచుఁ జనుదెంచె నేదియో మనవిసేయ. 8

చ. అనవిని వత్సరాజు హృదయంబున విస్మయమంది, దేవి చె
ప్పినకలలో నివార్త యది వెంటనె యీగతిఁ దారకాణయై
కనఁబడవచ్చెఁ; జిత్ర మిదిగాదె యటంచుఁ దలంచి, ద్వారపా
లుని గని వారి నెల్లరను లోనికిఁ దోడ్కొనిరమ్మనె; నావుడున్.

వ. మహాప్రసాదంబని ప్రతీహారుండు వెడలె; వాసవదత్తాదేవియు
నిజస్వప్న సత్యత్వ సంజాత సత్పుత్త్రప్రాప్తి సంపూర్ణ నిశ్చ
యయై పరమానందంబు నొందుచుండె; నంత, నచ్చటివార
లెల్లరు ద్వారదేశోన్ముఖులై యత్యంతకౌతుకంబునం గనుం
గొనుచుండఁ, బ్రతీహారాజ్ఞానుసారంబుగా నవ్వనిత తనమగ
నితో రాజసన్నిధిఁ బ్రవేశించి యతిదైన్యంబు వెల్లడించుచు
యథాక్రమంబుగ దేవీసహితుండై యున్న యన్నరేంద్రుని
నకు నమస్కరించి యిట్లనియె. 10

ఆ. నరవరేణ్య! నేను నిరపరాధ; నితండు
నాకు భర్త యయ్యె నన్నొకప్డుఁ
గనుఁగొనండు; కుడువఁ గట్ట నేమియు నీఁడు
దేవ! నాకు వేఱు దిక్కు లేదు. 11

క. దీనానాథజనంబుల
భూనాథుఁడ వీవ కాక ప్రోవఁగ నిఁక నే
మానవులు శక్తులగుదురు?
దీనిని ధర్మజ్ఞ! నీకుఁ దెలుపవలయునే? 12

క. అని యది యటు విజ్ఞాపన
మొనరింపఁగ, దాని భర్తయును "దేవా! నా
మనవిన్ వినుమిపు డిది చె
ప్పిన దంతయు వట్టి కల్ల పేరుపుడు ప్రభూ! 13

ఆ. ఏఁటి కేఁడాదికిని జాలుపాటికొలుచు
నువ్వు పప్పులు సకలమ్ము నొక్కమాఱె
ముందుగాఁ దెచ్చి యిచ్చితి నిందొకింత
యేని యనృతము లేదు భూమీశ! వినుము. 14

క. తనచుట్టంబులుఁ దానును
ననుఁ గడతేర్పింపఁ దలఁచి నరనాయక! ప
న్నిన యనృతకల్పనము లివి
గనుఁగొను; మిదె సాక్షిజనులు గల రివ్వేళన్. 15

వ. ఆసాక్షులును దీనిబాంధవులై యయ్యును దటస్థులగుటంజేసి యసత్యంబు వలుక నొల్లరని విన్నవింప నది విని వత్సేశ్వరుం డింక నియ్యెడ నన్యసాక్షి జనంబులతో నేమి పని గలదు? దేవీస్వప్నంబున నీశ్వరుండె సాక్ష్యం బొసంగియున్నవాఁడు గాదె? యీదురాత్మురాలిని సబాంధవంబుగా నిగ్రహింపం దగు నని యానతిచ్చుటయు నంత యౌగంధరాయణుండాతని నుద్దేశించి "దేవా! యేది యెట్లయినను సాక్షి వచనంబులవలననే యథోచితంబుగా నొనరించుట యుక్తంబు.సాధారణలోకంబునకు దేవీ స్వప్నవృత్తాంతప్రత్య

యుంబు లేకుండం బోవచ్చుం; గావున సాక్షివిచారణంబు
గావింపం దగు నని పలికిన నట్ల యగుం గాక యని వత్సే
శ్వరుండు తత్క్షణంబ సాక్షుల రప్పించి యడుగుటయు వార
లందఱు నవ్వనిత మిథ్యావాదిని యని వచియించి; రాసమ
యంబున:— 16

చ. పతి కహితంబుగా ననృతభాషణముల్ వచియించి వాని దూ
షితు నొనరింప నెంచె గుణశీలవివర్జిత గాన దీనిపిన్
సుతులను బంధువర్గమును జోరులఁ ద్రోలినభంగిఁ ద్రోలుఁ డీ
క్షితి వెడలంగ నంచు నృపశేఖరుఁ డానతి వెట్టె నంతలోన్.

ఆ. ప్రభుని యాజ్ఞ రాజభటులు తద్దేశంబు
వాపి దానిఁ బుత్రబంధువర్గ
సహితముగ సుదూరజనపదమున కన్చి
రపుడు వత్సనృపతి కృపదలిర్ప. 18

గీ. దానిభర్తకు వేఱొక్క తరుణిఁ బెండ్లి
యాడుటకుఁ జాలు విత్త మీయఁగ ననుజ్ఞ
నెట్టె పంపించె; వాఁడు నవ్విత్తముఁ గొని
చనియె నృపతికి మ్రొక్కిడి సంతసమున. 19

వ. అంత. 20

గీ. "దుర్దశావటమునఁ గూలి తూలుచుండు
పురుషు బ్రతికియుండఁగ నె, దుర్బుద్ధియైన

క్రూరదేహిని పట్టి పీఁకుకొని తినదె ?
కాకివిధమునఁ గడుఁ బలుగాకి యగుచు. 21

గీ. "తాపహారిణియై మహత్త్వంబు గలిగి
నిత్యసుస్నిగ్ధ యగు గృహిణి యది మార్గ
సంస్థితం బగు ఘనతరుచ్ఛాయవోలెఁ
బడయ నగుఁ గొందఱకుఁ బుణ్యవశమువలన." 22

వ. అని యిట్లు వత్సేశ్వరుండు తత్ప్రసంగవశంబున వచియించు చుండఁ దత్పార్శ్వంబున నున్న వివిధ కథాకథన పటిష్ఠుండగు వసంతకుఁ డాతని నుద్దేశించి మఱియు నోదేవా! యీ లోకంబున శరీరధారుల కెల్లరకును విరోధంబుగాని, స్నేహంబుగాని ప్రాయికంబుగాఁ బ్రాగ్జన్మ వాసనావశంబునం గలుగుచుండు; నిందులకు నేఁ జెప్పంబోవు నిక్కథ నవధరింపుము.

—◆ సింహపరాక్రమునికథ. ◆—

సీ. వారాణసీ పురీవరమున విక్రమ
చండుఁ డన రాజొకఁ డుండుఁ దొల్లి
యతనికి సింహపరాక్రముఁ డను పేరఁ
బరఁగుచుఁ గడుఁ బ్రీతిపాత్ర మైన
భృత్యుం డొకం డొప్పు నత్యంత శూరుండు
వాఁడు బాహుబలంబువలన నాహ
వములందుబలె బుద్ధిబలమున జూదంబు
లందు నిత్యమ్ము గెల్పొందుచుండు

గీ. వాని క్రొక్క వికృతాకార వైభవయును
బహు విరుద్ధతిరాశియు భార్య యయ్యెఁ
గలహకారిణి యనఁగ విఖ్యాత సార్థ
కాభిధానంబు గలిగి, యేమందు నధిప ! 24

వ. సింహపరాక్రముండును రాకాసింబోలి గయ్యాళియైన యు
య్యాలితో నాకాలియుం దట్లు రాజానుగ్రహంబు గలిగి
వర్తించుచు. 25

క. ద్యూతమువలనను నిజభూ
నేతవలనఁ బడయుచుండు నిఖలధనముఁ దా
నేతఱి కాతఱిఁ బెండ్లము
చేతన యిడుచుండుఁ దద్వశీకృతిఁ బడయన్. 26

క. అతఁ డట్లు లెంత యిచ్చిన
మతిఁ దృప్తి వహింపఁబోదు; మఱియును, దత్సం
గతి ముగురుసుతులఁ బడసియుఁ
బతితోఁ గలహించు సతముఁ బరుషవచనయై. 27

వ. ఇదియునుంగాక. 28

ఉ. ఏఁగెద వెప్పుడున్ బయటి ; కెయ్యెది యొందొ భుజింతు ;
వేగిరయో ! త్రాగుదు; వాలి బిడ్డలకతల్ దలపోయవు; విత్త
మీయ; వేలాగునఁ గాఁపురంబిది నిలంబడు నంచుఁగటూ
క్తులాడుచున్! వాఁగెడునోరదెప్పుడును వాఁగుచు నుండఁగ
నేఁచుఁ దత్పతిన్. 29

ఉ. మంచితనంబుగాఁ దగినమాటలు సెప్పుచు నన్నవస్త్రముల్
కొంచెపడంగనీక తగుకూరిమి సూపుచు భర్త యెంత లా
లించుచు నున్న మోదమొకలేశమునొందక భోగతృష్ణ ప్రా
పించిన మూర్తియో యనఁగ భీకరవృత్తిఁ జరించునిచ్చలున్.

సీ. అది యట్లు వర్తింప నానాఁటి కానాఁడు
తత్కోప పరితాపతప్తుఁ డగుచు
విసిగి వేసరి యిల్లు విడిచి సింహపరాక్ర
ముఁడు వింధ్యవాసిని మ్రోల కరిగి
నియతి నిరాహారుఁ డయి తజ్జగన్మాతఁ
బ్రార్థింప వానిస్వప్నమున నామె
ప్రత్యక్షమై "కుమారా! నీవు వెండియుఁ
బొమ్ము వారాణసీపురికి నచటఁ

గీ. గలదొక మహావటం బందుఁ గల సమస్త
వృక్షములకంటెఁ బెద్దయై, వింటె! దాని
మొదలఁ ద్రవ్విన నొకనిధి యొదవు నీకు
మఱియు నాస్వర్ణమయ నిధి మధ్యనుండు. 31

క. గారుడ మాణిక్యమయం
బై రహిఁ నిస్త్రింశ నిర్మలాకృతియై యొ
ప్పారు నొకరత్నపాత్రిక
జాఱిపడిన సురుచిరాభ్రశకలంబో యనన్. 32

ఆ. కానఁబడును; దాని గ్రక్కొమ్మ తత్ప్రతి
యందు దృష్టిఁ బఱపి యరయుదేని
దెలియవచ్చు నీకుఁ దేల్లఁబుగా నరయ
జంతు పూర్వజన్మ చరితములును. 33

వ. కావునఁ దత్ప్రతిమంబువలన నీకశళతిఁబును నీవును దొల్లింటి జన్మంబున నేయేజాతివారలై యున్నయదియుం దెలిసికొని విగతఖేదుండవై నిధానార్థలాభంబునం బ్రివృద్ధమానుండవై యందు సుఖంబుగా నివసించుచుండు"మని చెప్పి యరిగిన తత్క్షణంబ మేల్కాంచి సింహపరాక్రముండు పరమానంద భరితుండై నిజోపవాసదీక్ష విసర్జించి నిర్వర్తితపారణుండై ప్రాతఃకాలంబున వారాణసీపురంబున కరుగ సమకట్టి ప్రయాణంబై వెడలి కొంతతడవున కప్పురంబుఁ జేరుకొని వింధ్యవాసినీదేవి యానతిచ్చినచందంబున నమ్మహాన్యగ్రోధ పాదపమూలంబునం గల నిధానంబును దన్మధ్యంబునంగల గరుడమాణిక్యమయమహాపాత్రంబునుం బడసి. 34

ఆ. కనియె నందుఁ బూర్వదనిఁ దనసతి ఘోర
భల్లుకీస్వరూపభరిత యగుచు
మెలఁగుటయును, దాను మృగరాజమూర్తియై
వెలయుటయును మిగుల విస్మయమున. 35

చ. కని యిది పూర్వజాతివశకల్పిత వైరముగాని, నేఁడు వ
చ్చినయదికాదు; కావునని చేడ్పడ కిట్లు సునిశ్చలంబుగా

ననయము నాకు నానతికి నయ్యది పెంపగుచుండె; నంచు ని
మ్మనమునననిశ్చయించుకొనిమానసోగ్రమంబుగఁదద్విచారమున్

సీ. పదపడి తద్రత్నపాత్రప్రభావంబు
వలనఁ బెక్కండ్రఁ గన్యలను బూర్వ
జన్మకాలవిభిన్నజాతులుగా నిర్ణ
యించి వారల విసర్జించి తుదకుఁ
దనతోడఁ దుల్యతం దగి ప్రాగ్భవంబున
సింహియై యొప్పిన చెలి నొకర్తు
నరసి యద్దాని సింహశ్రీ యనెడు దొడ్డ
పేరఁ బొల్చినదానిఁ బెండ్లియాడి

గీ. కలహకారిణి తనువగు గ్రాసవాస
ములను మాత్రె మొసంగుచు ముదము మీఱ
నభినవ వధూమణీపరిణయమున నలరె
నిధి సమాప్త సమృద్ధార్థ నిచయుఁ డగుచు. 87

వ. ఇవ్విధంబుననే యోమహారాజా! యీలోకంబున సమస్త మానవులకును బుత్రమిత్రకళత్రాదులు ప్రాగ్జన్మవాసనాసహాయాతస్నేహ వైరానుబంధంబులు గలవారై యుందు రని విదూషకుం డీచిత్రకథ నెల్ల చెప్పిన విని వత్సేశ్వరుండు వాసవదత్తాదేవితో మిగులఁ బ్రమోదంబు నొందె; నట్లా మహీవల్లభుండు దివానిశంబును సముల్లసద్గర్భ పాండురదేవీ ముఖేందు సందర్శనాతృప్తహృదయుండై యుండ, నంతఁ

కొన్ని దినంబులు కడచినయు నప్పు డమ్మహీకాంతుని
మంత్రుల కెల్లరకును గ్రమంబుగ శుభలక్షణలక్షితులును,
భావికల్యాణవైభవసూచకులు నగు కొమారు లుద్భవించి
రది యెట్లనిన :— 38

— మంత్రికుమారులజననము. —

సీ. మున్నందు తన్మంత్రిముఖ్యుఁడౌ యౌగంధ
రాయణునకుఁ గుమారకుఁడు వొడమె
మరుభూతి యనఁగ; రుమణ్వంతునకు నంత
హరిశిఖాఖ్యం డుదయంబు నొందెఁ;
దదనంతరము వసంతకునకు జనియించెఁ
దగినపుత్త్రుఁడు తపంతకుఁ డనంగ
నవల నిత్యోదితుం డను ప్రతీహారము
ఖ్యున కిత్యకాఖ్యనామునకు సుతుఁడు
గీ. గలిగె గోముఖుఁ డనుపేర వెలయువాఁడు
తత్కుమారకు లిట్టు లందఱును బుట్టు
వేళలం దెల్ల నాకాశవీథినుండి
ప్రస్ఫుటంబుగ నశరీరవాణి వెడలె. 39

— నరవాహనదత్తజననము. —

వ. ఇక్కుమారకులందఱును భవిష్యచ్చక్రవర్తి యగు వత్సరాజ
తనూభవునకు మంత్రులై తదీయ వైరివంశావమర్దకులయ్యె

దరని పలికె; నంత మఱికొన్నిదివసంబుల కవ్వత్సరాజ
మహిషి యాసన్నప్రసవోదయయై, వివిధ పుత్త్రివతీ పరి
ష్కృతంబును బహుతరార్కశమీగుప్తగవాక్షకసమన్వితంబు
నై రత్నదీపప్రభాసంగమంగళంబులైన వివిధాయుధసమూ
హంబులచే గర్భరక్షాక్షమంబైన తేజోవిశేషంబు నుజ్జ్వలింపఁ
జేయుచున్న చందంబున నందంబై మంత్రిజనతంత్రితానేక
మంత్రతంత్రిసమన్వితంబై దురితదుర్జయంబైన మాతృగణ
దుర్గంబునుంబోలి విచిత్రంబైయున్న సూతికాగృహంబు నధి
వసించి. 40

చ. అమృతమయంబులైన శిశిరాంశువులన్ విలసిల్లు పూర్ణచం
ద్రముని వియద్వధూమణి ముదంబడరన్ బ్రసవించుమాడ్కి ను
త్తమ సుముహూర్తకాలమునఁ దద్వసుధేశ్వరపత్ని భవ్యకాం
తి మహితు దర్శనీయనిజదివ్యగుణోన్నతుఁ గాంచె సత్సుతున్.

చ. అనితరదుర్లభం బయిన యద్భుతతేజముతోడ నట్టు లా
తనయుఁడు సంభవించుటయుఁ దద్భవనంబును మాతృమానసం
బును గత తామసంబులయి పొల్చెఁ; బదంపడి దానదాసికా
జన నివహప్రమోదము చెలంగె నృపావసథాంతరంబునన్. 42

వ. అంత. 43

క. జనవిభుఁడు నిజాభ్యంతర
జనములవలనం గుమారజనన సువార్తన్

గని పరమానంద సుధాం
బు నిధి మునిఁగి యోలలాడె బుధులు నుతింపన్. 44

వ. అయ్యనంతరంబున—— 45

ఉ. వేడుక మీఱఁ దత్ప్రియనివేదనమున్ దొలుదొల్త వచ్చి యె
వ్వాఁడొనరించె నట్టిశుభవక్తకు రాజ్యమె యీయనెంచియు
బాడిఁ దలంచి యాచితికి భంగము వాటిలకుండునట్లుగాఁ
బైఁడియురత్నముల్ మఱియుఁ బట్టుదుకూలవిభూషణాదులన్.

క. తనియఁగ నిడి యంతఃపుర
మున కేఁగి నిజాత్మజునిఁ బ్రమోదమ్మునఁ గ
న్గొనె నవ్వసుధాధీశుఁడు
తనసంకల్పంబు సఫలతను గనఁ; మఱియున్. 47

సీ. తరళరక్తాయతాధర దళాంచిత మయి
సంచల దూర్ణాప్రశస్త చారు
కేసరశోభియై కేవల సామ్రాజ్య
లక్ష్మీకరస్థ లీలాసరోజ
సన్నిభతఁ బొల్చు ప్రసన్నవక్త్రమ్మును,
బరనృపాలశ్రీలు భయవశమున
ముందె వీడిన చిహ్నము లోకోయనం దగు
ఛత్రచామరజలజముల నొప్పు

గీ. మృదుళ పదయుగమును దాల్చి మిసిమిమేని
సోయగమ్మునఁ దనరు తత్సూను హర్ష

పూర సంపూర్ణతరసముత్ఫుల్ల దృష్టిఁ
గనిమె నెమ్మది నేమియుఁ దనివి నసక. 48

ఆ. ప్రియతనూజుమోఁది పేర్మిమడి యిబ్బంగిఁ
గరఁగి బిందువులుగఁ దొరఁగఁ బోలు
నాఁగ నృపతిలోచనముల వెంబడి హర్ష
బాష్పకణచయమ్ము పరఁగె నంత. 49

వ. యౌగంధరాయణాదిమహామంత్రివర్గంబును బరమానందంబు
నొందెఁ దత్సమయంబున. 50

సీ. తెలియుఁ; డీతఁడు కామదేవావతారుండు
గాని సామాన్యుండు గాఁడు; మఱియు
వసుధ నీతని నరవాహనదత్తాభి
ధానంబునన్ బిల్వఁ దగు; సతంబు
సర్వవిద్యాధరేశ్వరచక్రవర్తి యై
యొక దివ్యకల్ప మాయుర్వి నితఁడు
వెలయు, నిత్యైశ్వర్య విభవంబు దీపింప
నితఁ డొప్పు ధరణి దేవేంద్రుకరణి

గీ. ననుచు నాకసమునుండి యరుగుదెంచె
నొక సరస్వతి; యదియును నుడుగునంతఁ
గురిసె వికసిత సురభిళ కుసుమ వృష్టి
మొరసె సురదుందుభి నినాదములు క్రమముగ. 51

వ. అంత:—— 52

క. సురకృతపుణ్యారంభ
త్వరితాత్యాదరవశమున నశ్వేశ్వరుఁడుర్
బరితుష్టుఁ డగుచు నయ్యెడఁ
బరమోత్సవముం బొనర్పఁ బంచెఁ బురమునన్. 53

వ. అట్టి యామహోత్సవసమయంబున:— 54

చ. ఉరవుగ మందిరాంగణములందుఁ బడింబడి యుప్పతిల్లి యు
ప్పురమున మ్రోఁతలూనె ఘనవాద్యరవంబులు నప్పమేదినీ
శ్వరసుతజన్మలాభశుభవార్త దినస్థితులైన నగ్వశే
చరులకు విన్నవింపఁ జను చాడ్పున మిక్కిలి పిక్కటిల్లుచున్.

వ. అదియునుంగాక, 56

మ. ఘనసౌధాగ్రసముచ్ఛ్రితారుణ పతాకాశ్రేణి, మందానిలం
బున నిట్టూరుచలించుచున్ సెగలువిన్ బొల్పొందఁగా యుగ్యగ్నిసం
బున నవోద్యన్నయు సౌగసూనసమాగమంబున్ బోలె సిందూరగర
జనముల్ నల్లుకొనంగ వాడఁగ నాకానాక సంశోభిలెన్ నల్లడన్.

క. ధరణీ ననంగుఁడు సాంగత
మరల జనించె ననునేడ్క మహిమండలిపై
కరుదెంచిన యచ్చరగమి
కరణిన్ నటియించె వారకాంతాగణముల్. 58

సీ. వివిధమంగళవస్తు విస్తారపూర్ణలై
దర్శితస్వాచారదక్షిణ లయి

నయనాభిరమణీయనగరాపగ లయి
యుచిత లసత్ప్రభృత్యోత్తర లయి
వర్ధిత సంపూర్ణ వైభవ ప్రాభవా
ధిక మహారక్షకాధిష్ఠిత లయి
యభితః ప్రసృతమంగళాతోద్య గంభీర
నిర్హ్రాద లక్ష్మీ వినిర్భర లయి

గీ. తన్మహోత్సవ దర్శనోత్సాహవశత
నచట సాక్షాత్కరించిన యఖిలదిశల
మాడ్కిఁ జనుదెంచి రపుడు సామంత భూమి
భృదవరోధ సుధాధామబింబముఖులు. 59

సీ. అంతఁ దత్పురవరం బంతయుఁ దుల్యవై
భవ సమృద్ధిఁ దనర్చు వగిది నొప్పె
సంతోషమున వత్సజననాథుఁ డొసఁగిన
నవవస్త్రభూషణోన్నతి ధరించి
మఱియుఁ నవ్వసుమతీశ్వరుఁడు వర్షించిన
కాంచన వర్షంబు కారణమున
ధన విహీనుం డైన జనుఁ డొకండును గాన
రాకుండెఁ దన్నగరమున నపుడు

గీ. చేష్ట నృత్తమయంబు, భాషితము పూర్ణ
పాత్రమయము, వ్యాపారంబు బహుళదాన

మయము, శబ్దంబు శుభతూర్యమయము, లోక
మభినవానందమయము నై యలరె నపుడు. 60

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహోత్సవంబు బహువాసరవర్ధితంబై పరి
పూర్ణంబైన పౌరజనమనోరథంబులతోడం బ్రవర్తిల్లె;
నా రాజపుత్త్రుండును బ్రతిపదిందుండునుంబోలె దివసక్రమం
బున వర్ధిల్లుచు, దివ్యవాణీ నిర్దిష్టపూర్వంబైన నరవాహన
దత్తనామధేయంబు తనజననిచే యథావిధి నివేదితంబై
ప్రఖ్యాతంబు గాఁగ విలసిల్లఁ దొడంగె నంత. 61

గీ. ముగ్ధమసృణనఖప్రభంబులు, ఖచద్ద
శన నవాంకురములు పరిస్ఖలన విలసి
తములు నగు నిజపుత్త్రపదములు గనియు
వినియుఁ దలిదండ్రు లెంతయు వేడ్కఁ గనిరి. 62

వ. పదంపడి యవ్వత్సేశ్వరునకు హృదయాహ్లాదంబుగా యౌగం
ధరాయణ రుమణ్వ ద్వసంత కేత్యకులు తమతముకుమారులం
గ్రమంబుగ మరుభూతి హరిశిఖ తపంతక గోముఖు లనువారి
నబ్బాలప్రభువునకు సహచరులుగా సమర్పించి రప్పుడు పురో
హితుండైన శాంతికరుండును నిజభ్రాతవలనఁ బింగళికయం
దుద్భవించిన శాంతిసోమ వైశ్వానరులను గవలలం గొనివచ్చి
యర్పించెఁ; దత్క్షణంబ నభస్స్థలంబునుండి నాందీ నినాదసుభ
గంబైన దివ్యపుష్పవర్షంబును గురిసె; వత్సేశ్వరుండు నిజ

మహిషీసమేతుండై యమ్మంత్రికుమారమండలంబు నెంతయు
సత్కరించి మహాప్రమోదంబు నొందె:— 63

ఉ. బాలుఁడైన యాధరణిపాలసుతుండును జారువర్తన
శీలసమాన తత్సచివశేఖరపుత్త్రకమల్లయుక్తుఁడై
గ్రాలుచుఁ దన్మహోభ్యుదయ కాంతివిభూతిగుణాభిరాముఁడై
వ్రాలెడు భంగి నిత్యమును వర్ధిలుచుండె నభీష్టలీలలన్. 64

గీ. అట్లు శైశవావ్యక్త సన్మాభిలాష
గలిగి ముద్దుగ నొకరియంకమున నుండి
యొకరు గైకొన నృపతు లుత్సుకత నొందఁ
జిలుపగవు నగు సుతామోదము ముదువు గనుచు. 65

క. అనురాగానందంబులఁ
దనరెడు నవ్వత్సరాజదంపతులకు ని
ట్లని మోదమువరాసివడువునఁ
జనెఁ గొన్నిదినంబు లధికసంతోషముగాన్. 66

క. అతుల్య వైభవ! కవితా
దిత్యా! సత్కార్యదీక్ష! ధరణీశారాధా
ధ్యక్షశిరోభూషణనమ
ర్యక్షితిపతిరాజ! యాశ్రితామరభూజా! 67

ఉ. సాధుకవిత్వలక్షణవిచక్షణ! దీనజనైకరక్షణా!
శోధితకావ్యజాల! పరిశుద్ధమనోజ్ఞగుణాలవాల! ల
క్ష్మీధరణీసుమిత్ర! గుణచిహ్నిత వేదవతీకళత్ర! గం
గాధరరామరాయ! కవిగాయకగేయ మహామహోదయా!
రావువంశాబ్ధి తారాపతీ! సాహితీ
శేవధీ! ధర్మసంసేవనాసక్తధీ!
శ్రీవిశేషాంచితా! చిన్నమాంబాసుతా!
దేవరాడ్వైభవా! దివ్యదాత్మోద్భవా! 69

ఇది శ్రీ భారతీ కరుణాకటాక్ష లబ్ధ కవితాభినివేశ సమాసాదిత
శ్రీమత్పిఠికాపురీ మహాసంస్థానకవీశ్వరత్వ పదవీ సమలంకరిష్ణు
లగు వేంకటరామకృష్ణులచే విరచితంబైన యాంధ్రీ
కథాసరిత్సాగరంబున నరవాహనదత్తజనన లంబ
కంబునఁ దృతీయతరంగంబు సమాప్తము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ.